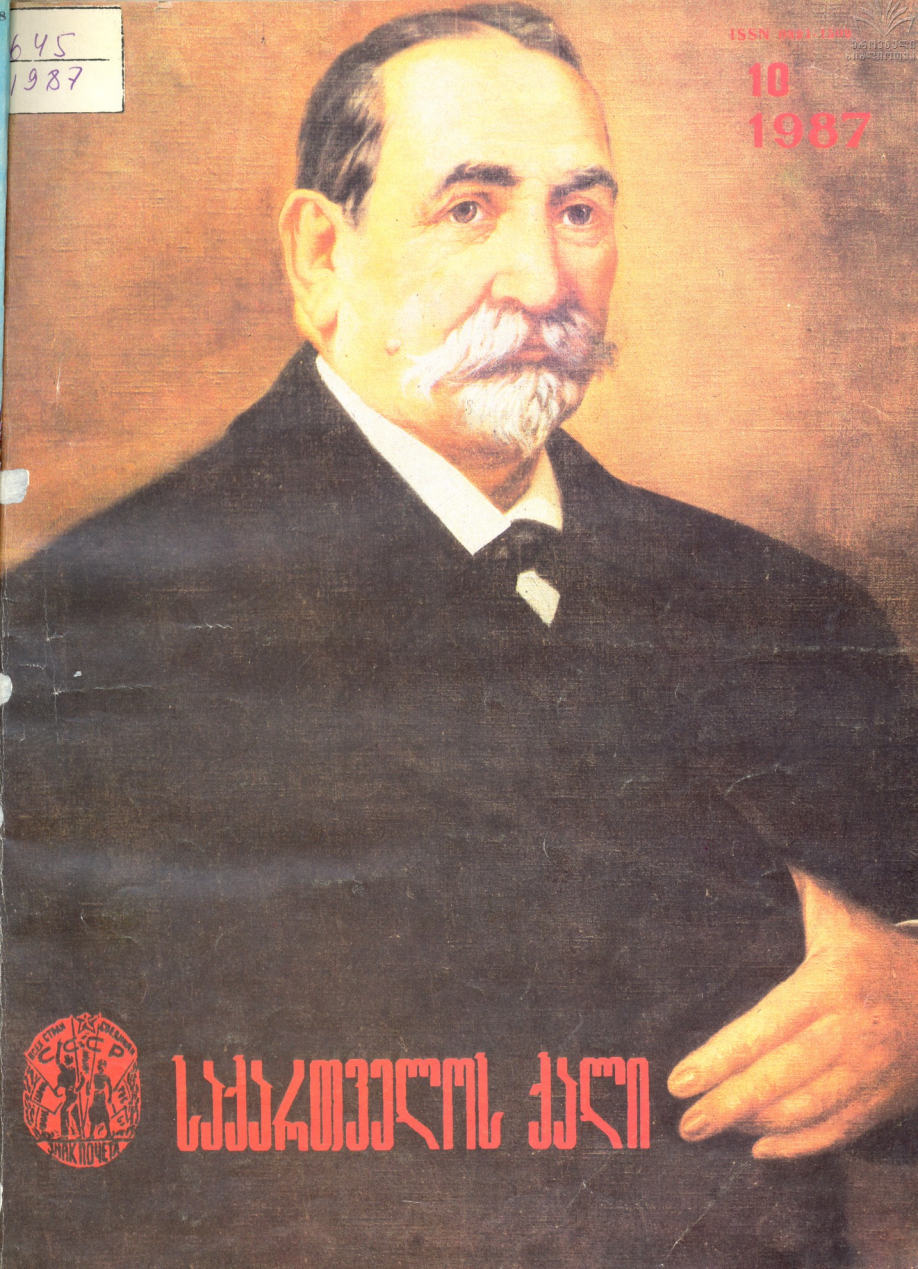

645
1987

ISSN 0013-788X

10
1987

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია

ენველის ჰიდროელექტროსადგურის № 8 ელექტროლაბორატორიის
ინჟინერი ქულიბა ვეშაპური.

დ. იაქოშაშვილის ფოტო

„საქართველოს ქალი“

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის
უცვლელი წევრი საზოგადოებრივ-პოლიტიკური და მხა-
ტრულ-ლიტერატურული ფურცალი.

«САКАРТВЕЛОС КАЛИ»

Ежемесячный общественно-политический
и художественно-литературный журнал
ЦК КП Грузии.

(«ЖЕНЩИНА ГРУЗИИ»)

ქართველის დედას

აწმყო, შობილი წარსულისაგან,
არის მშობელი მომავლისა.
ლიბნიცი

ქართველის დედაო! ძუძუ ქართველისა
უწინ მამულსა უწრდიდა შევილსა;
დედის ნანასთან ქვითინი მთისა
მას უმზადებდა მომავალ გმირსა...
გაჰქრა ის დროცა!.. დიდმა ნადველმა,
კირთების ქვეშე დაჩაგრულ ბედმა,
სრულად მოგვკლა სიცოცხლის ძალა,
თვით შენი შევილიც ჩრდილად
შეცვალა.

მითხარ, — სადღა მამა-პაპური
მხნეობა, ხმალი, მკლავი ქველური,
სახელისათვის ამაყი თრთოლა,
მამულის მტერთან მედგარი ბრძოლა?
მას ნუღარ ვსტირით, რაც

დამარხულა,
რაც უწყალოს დროთ ხელით
დანიჭმულა;
მოვკლათ წარსულ დროებზედ
დარდი...
ჩვენ უნდა ვსდიოთ ეხლა სხვა
ვარსკვლავს,
ჩვენ უნდა ჩვენი ვშვათ მყოობადი,
ჩვენ უნდა მივსცეთ მომავალი
ხალხს...

აქ არის, დედავ, შენი მაღალი
დანიშნულება და საღმრთო ვალის
აღწარდე შეილი, მიეც ძალა სულს,
საზრდოდ ხმარობდე ქრისტესა
მცნებას, —

შთაგონებდე კაცთა სიყვარულს,
ძმობას, ერთობას, თავისუფლებას, —
რომ სიკეთისთვის გული უთრთოდეს
და მომავლისთვის ბედთანა

ბრძოდეს...
მენდე, მიიღებ ნერგს შენგან
დარგულს;
და მოგვეცემს ნაყოფს, ვით კაცი
კაცურს.

დედავ! ისმინე ქართველის ვედრება:
ისე აღზარდე შენ შევილის სული,
რომ წინ გაუძღვეს ჭეშმარიტება,
უკან ჰრჩეს კვალი განათლებული.

პაქ. სსრ. კ. შარქისის
სახ. სახ. ნაქაობ.

ილია-ერის ბერძენსა

ილიას სახელთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული მე-19 საუკუნის მესხეთის სახალხო განათლების ისტორია. ილია, რომელმაც „სიკვდილამდე უბით ატარა საქართველოს ბედი და უბედობა“, მოსარჩელე გახლდათ დაკნინებული მესხეთის მოსახლეობისა, რადგან უკეთესობა და ქრისტიანული განუკურნებელი კრილია საქართველოსი. ახლად შემოერთებულ ნაწილში ქართული ენის დაკარგვის საშიშროება იგრძნობოდა. ამ გარემოებამ დააწერინა ილიას „ქვეთა ლაღლი“, „ოსმალის საქართველო“ და მიზნად დაისახა ურღვევი კავშირის დამყარება სულიერი მტერთან. მას აზინებდა მესხეთის მხარის სარწმუნოებრივი დაქსაქსულობა და მის დაღწევას სახალხო განათლების გავრცელებით ფიქრობდა. „ენა ფუტეა ერისაო“ და ილიამ მესხეთის ქრისტიან და მამაიდან ქართველთა შორის დედა ენის განმტკიცება და მის ნიადაგზე ქართული სულის გაღვივება მიიჩნია მხარის შემობრუნების რეალურ საფუძვლად.

მხარეში მთლიანად გაუჩინებლობა სუფევდა. მთავრობის მიერ გახსნილი თითო-ორთა სკოლა სკამად დიდად იყო დაშორებული იმ პრინციპებისაგან, რაზეც ილია ფიქრობდა. საჭირო იყო ეროვნულ მისწრაფებებზე დაფუძნებული სახალხო სკოლების დაარსება.

ახლადშექმნილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელმა საზოგადოებამ უურადგება სწორედ მესხეთს მიაკცია. სკოლებში ეროვნული ენა უნდა ყოფილიყო სახარო და საშუალება სწავლებისა, მასწავლებელი კი ქართველი. ასეთი იყო ილიას აზრი; მან მჭიდრო კავშირი დამყარა მესხეთის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების აგენტებთან: ო. ალექსი-მეხხი-

შვილთან, ი. ლაზიშვილთან, ც. ბაგრატიანთან, ივ. გვარამაძესთან, ვ. კობახიძესთან და სხვებთან, რომლებსაც ილიას მითითებით წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოებისაგან შეწირული წიგნები მიამკნადათ მესხეთში და აწვდიდნენ მთავრობის მიერ დაარსებულ სკოლებს. 1881 წლის სექტემბერში ილიას დავალებით ახალციხის სწევვა ზაქარია ჭიჭინაძე, ახალქალაქისაკენ მიმავალი შესულთა ხერთვისის მამამაიანურ სკოლაში, სკოლა „ქრისტიანობის აღმდგენელ საზოგადოებას“ ეუფთვნოდა და ამ საზოგადოების სხვა სკოლების მსგავსად აქაც არ იყო მიღებული ქართულის სწავლება. მასწავლებელ გრ. გეგეძეს უთქვამს: ბავშვებს ეხალისებო ქართულის სწავლა და წიგნი რომ არა ვაკაქს, ვეწვადებით და ხელნაწერებით ვასწავლითო. მამინ უგრძენია ზ. ჭიჭინაძეს, რა განძიც მიქონდა და ამ მხარის სკოლებისათვის (ეს იყო ილიასგან სკოლებში დასარიგებულად გატანილი სახასამდე ქართული წიგნი).

ი. ჭიჭინაძე განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა „ქალთა, ანუ დედობას“ საქმეს, ქალის განათლებას, მის მოღვაწეობას. საზოგადოებრივ საქმიანობაში მონაწილეობისაკენ, აქტიურობისა და გამოღვივებისაკენ მოუწოდებდა ყველა ქართველ ქალს. მან იაკობ გოგებაშვილთან ერთად დიდი მატერიალური და სულიერი დახმარება გაუწია ახალციხის რაზმის ქალთა პროფესიულ უფასო სკოლას, რომელიც დარბი ოჯახიდან გამოსულ გოგონებისათვის იყო განკუთვნილი.

1900 წლის დეკემბერში აღნიშნული სკოლის გამგე ალ. ფრონელი (უიფშვი) ილიას წერს: „ახალციხის საქველმოქმედო საზოგადოების ქრე-

ბამ გადაწვიტა თქვენი საზოგადოების წევრს ბატონ ი. გოგებაშვილს პრესის საშუალებით გამოუცხადოს მადლობა, რომ შემოსწორა სკოლას 80 „ბუნების კარი“; იმედი მაქვს თქვენც არ დაიზარებთ ჩვენითვის დახმარებას, რჩევის მოცემას, გამოვიგზავნეთ უპირველეს ყოვლისა ინტელექტულები, საბელმძღვანელოები, სასწავლო გეგმა, თეორიული განმარტებანი და სხვა. აზრად მაქვს მეც სკოლის ისტორია დავებულო და იქნებ, რომ გაიგებენ ამ სკოლის არსებობას, დახმარებას აღმოვიჩინენ მანდალთა ქართველები. ეს სკოლა ერთადერთი წელდება აქაური დაქარალი ქართველებისა. თქვენს დახმარება ველოდებით ამ მხრივ“. ილიას ამ წერილის შემდეგ ჭერ სამაის, შემდეგ ქ. ორბის მანეთი გამოუყვია სათავადანაწარმო ბანკიდან სკოლის შენობისათვის. ამასთან ერთად წერა-კითხვის საზოგადოების ხარჯზე გაუზავანია წიგნები და საჭირო დანადგარები.

გარდა იმ დიდი უურადღებისა, რასაც ილია მესხეთის სკოლებსადმი იჩენდა, უნდა აღინიშნოს მისი დიდი დეწული ახალციხის მაზრის ქართველი მოსახლეობისათვის ბიბლიოთეკა-სამკითხველთა გახსნის საქმეში. ახალციხეში შუა საუკუნეებიდანვე არსებობდა მთელს მიმდრკავისაში ცნობილი ბიბლიოთეკა, მაგრამ მოკვანებით იგი განადგურდა და განივდა.

1895 წლის მარტში შეიკრია ახალციხის მოწინავე ინტელექტუალი. შტერბაზე წამოიჭრა საკითხი ქართული ბიბლიოთეკის დაარსების შესახებ, რადგან ქალაქის საზოგადოებამ მწვედვად განიცდიდა ქართული წიგნის უქონლობას. თბილისში საგანგებოდ ჩასულმა დ. ხაბუტაშვილმა პირადად ინახულა ქართველთა შორის

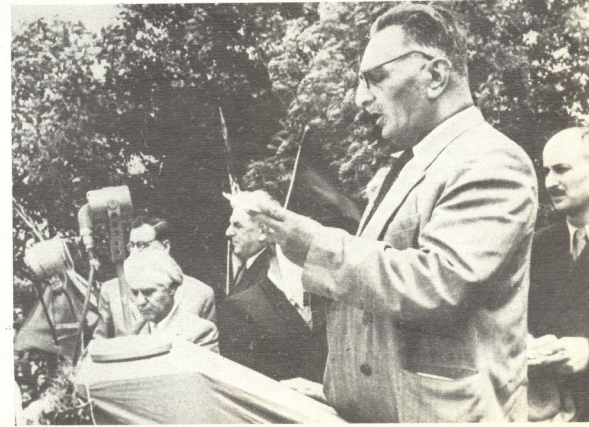
წერა-კითხვის გამარჯვებულთა საზოგადოების მდივანი დ. კარიჭაშვილი და ახალციხელთა სურვილი გააცნო. დ. კარიჭაშვილმა ახალციხელთა თხოვნა მოახსენა გამგეობის თავმჯდომარეს ი. ჭავჭავაძეს. ილია გულისხმიერად შეხვდა ამ წინადადებას. 28 მარტს გამგეობის სხდომაზე განიხილა ახალციხელთა დაცვადაცვა და დასვა საკითხი დადებითად გადაწყვეტილებით თხოვნა. მისივე უშუალო მონაწილეობით დამტკიცდა ბიბლიოთეკის ხარკთაღრიცხვა, რაც ქართველი კლასიკოსების წიგნებთან ერთად პუშკინის, ტოლსტოის, დონსტოვის და სხვათა ნაწარმოებების ქართული გამოცემების შექმნასაც ითვალისწინებდა. ბიბლიოთეკის საქმიანობის ნორმალური წარმართვისათვის შეიქმნა საექსპლუორი კომიტეტი, რომელიც ბიბლიოთეკას უზრუნველყოფდა ყოველი ახალი გამოცემებით.

27 აგვისტოს ახალციხის ძველ ნაწილში, რაბათში საზეიმო ვითარებაში გაიხსნა ბიბლიოთეკა. ეს იყო წერა-კითხვის გამარჯვებულთა საზოგადოების მიერ ილიას ხელმძღვანელობით დაარსებული ქართული სახალხო ბიბლიოთეკა, რიგით მესამე თბილისის შემდეგ. ბიბლიოთეკა-სამეცნიერელოს გამგეს კ. მეფისაშვილს მუდმივი ურთიერთობა შექმნა ილიასთან, წერდა ყოველი საჭიროების შესახებ და აგრეთვე აცნობდა, თუ რა კმაყოფილი იყო საზოგადოება ილიას მადლისა. ახალციხელები (განურჩევლად სარწმუნოებისა), თხოულობდნენ და ხარბად ეტანებოდნენ ყაზბეგის, ილიას, აკაისა და სხვათა თხზულებებს. ერთი წლის განმავლობაში ბიბლიოთეკას 151 მუდმივი მკითხველი ჰქავდა. ბინაზე 800-ზე მეტი წიგნი გასცა, ხოლო სამეცნიერელო დარბაზით 225 მკითხველს მოემსახურა.

ასე თანდათან დგებოდა შემობრუნების გზაზე ყოფილი „სამაღლის საქართველოს“ ქართველობა, იღვიძებდა ეროვნული სული, რაშიც უშუალო წვლილი დიდმა ილიამ და მისმა ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამარჯვებულთა საზოგადოებამ შეიტანა.

ნაწილ სულაძემ

სამცხე-ჯავახეთის ისტორიული მუზეუმის მცენარე თანაშრომელი.

ახე აღნიშნულნი ილიას საზოგადოებრივი ცენტრის წევრები.

გოჭიძენასული

შეცხრაშემდეგ საუკუნის უდიდეს სიკეთედ უნდა ჩაითვალოს, რომ ამ საუკუნეში საქართველოს მოთვლინად ერის დიდი მოჭირნახულე და წინამძღოლი — ილია ჭავჭავაძე, რომელმაც მთელი თავისი სიცოცხლე შესწირა ქართველი ერის აღორძინებას და საფუძველი გაუმაგრა მის ასუბობას. მან თეორიულად თუ პრაქტიკულად ყველა სასიკეთო საქმიანათვის გაიღო წვლილი; არ დაზოგა ფიზიკური და სულიერი ძალები, რომ უფსკრულის პირას მისული საქართველო და ქართველი ერი გადაეჩინა, სწორ გზაზე დაეყენებინა. ახლა ლიტერატურული შემოქმედებას ვინ მოსთვლის, რამდენი თაობა ეზიარა მის უძველეს „გლახის ნამბობს“, „განდეგილს“, „ოთარაანთ ქვრივს“. თუ კესოს ცრემლი, ავტორის აზრით, მოიტანდა ტვის და სოფილიშვილით შეიერთებდა ორ სოციალურ ნაპირს, — სამაგიეროდ, პეპიას და თაბროს სიბრალულით ჩამოედინილი ცრემლები მკითხველის სულში ამკვიდრებდა ადამიანურ სიწმინდესა და სათნოებას. ჩვენი პიროვნების განსაწმენდად სამაგიეროდ და მისამაძია ოთარაანთ ქვრივის გიორგი, მწუხარების უამს კი არ შეიძლება არ მიმართო გულში ჩამწვდომი ლექსის სტრიქონებს: „ჩემი კარგო ქვეყანა, რაზედ მოგოყენია, აწმყო თუ არა გეწყალობს, მომავალი ჩვენი“. ამ იმედით ცოცხლობდა საქართველო.

საქართველოს ღვთით მომადლებული არც სიღამაზე აყლდა, არც სიმდიდრე, როგორც ილია ბრძანებდა, არც ხალხი იყო უხვირო, ძალღონე მოსდევდა, ხალხის არ აყლდა, მაგრამ მაინც სიღარიბე მძვინვარებდა საქართველოში.

კიდევ რაღაცა უნდოდა ქართველ ერს. რაღაცა აყლდა, რომ საქართველოს სიმდიდრე უქმდა არ დარჩენილიყო. მაინც რა აყლდა ქართველ ხალხს, რა იყო მიზეზი ამ სიღარიბისა? მიზეზს ილიამ მიაგნო თავისი გამჭირაბი გონებით. მისი აზრით ცოდნა აყლდა ქართველ ხალხს. არ იცოდნენ სადა რა სიმდიდრე ჰქონდათ მიწის გულში, ან რა ხერხით უნდა ამოეღოთ ეს განძი. მაგრამ საიდან უნდა მიეღოთ ეს ცოდნა ქართველებს? ამისათვის ილია საჭიროდ თვლიდა გახსნილიყო სამეურნეო სკოლები, სადაც ისწავლიდნენ ქარ-

კახიანი დილუჩიანი

თვალე ჟამწვილები და დაეუფლებოდნენ ისეთ ცოდნას, რომ დღემდე მწერს გულში ჩაიხედავდნენ, გაიგებდნენ, სად რა სიმდიდრე იყო და რა ზეიხით შეიძლებოდა მისი მოპოვება.

ილია წინამძღვრიანთკარსი მიერ წინამძღვრიანთკარსი დაარსებული სამეურნეო სკოლის გახსნას დიდი სიხარულით შეხვდა ილია ჭავჭავაძე. თავისი თვლით ნახა ქვეტყობის პატარა შენობა, წინ გაშლილი რამდენიმე დესტინი მწერს საცდელი ნაწევით, სათბური, ფსტერიის გეგმავალი, მთავარი საქმის ცოდნით მოვლული, მოწყობილი. შეგორდებივ მოეწონა ილიას, მათმა ფიზიკურმა და სულიერმა სიჭაბუკემ გულს იმედი ჩაუხაზა. „აი სად და ვისი ხელით აინთება ის სსიხარული სანთელი, რომლის სინათლეს მტერს დააფრთხობს და მოყვარებს გაახარებს და რომელსაც ცოდნა ჰქვია“, — თქვა სამეურნეო სკოლის გახსნაზე ილია ჭავჭავაძემ. მაგამ რაკა კიდევ უფრო კარგად შეიცნო სკოლის გარემოება, ილიამ დიდი მოვალეობა იგრძნო სკოლისა და მისი დამაარსებლის წინამძღვრიანთკარსის მიმართ.

„ბ-ნი ილია წინამძღვრიანთკარსი იმოდენად თავადებულა ამ საქმეზედ, რომ თავის უხვარო ჭაფას და საქმის სიყვარულით გაძლიერებულს მხნეობა არ მოაკლებს თავისი თაოსნობით გამართულს და თავის ძალიანთი გაზრდილ საქმესა, მაგრამ ჩვენ მიერაც ხელის მიწვდენა უნდა, შევლა უნდა“, — ამბობს ერთ თავის წერილში ილია ჭავჭავაძე: „წინამძღვრიანთკარსის ქართული სამეურნეო სკოლა“.

ამ მარტოხელა კაცის სახსრებო როგორ უნდა იარსებოს სკოლამო, სხვებმაც უნდა ვავილოთ შეაწირავიო, — ამბობდა ილია და სკეროდა, ამზე უარს აპირენ ოჯახოდა.

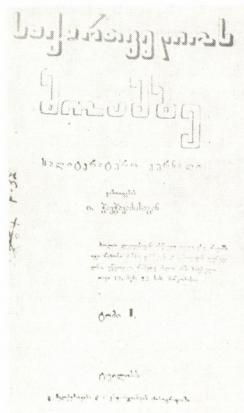
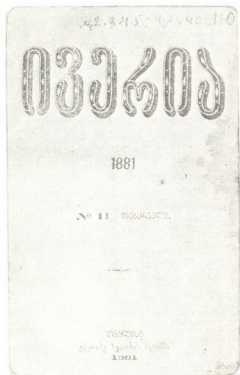
ასეთი იყო ილია ჭავჭავაძე, ყოველ დიდ საქმეს გულითადად ზედებოდა, ეხმარებოდა, ხელს უწყობდა. საქართველოსთვის არაფერს იშურებდა.

თუ გულდასმით ჩაუვკვირდებით მის ფიქრებსა და დეებებს, მივხვდებით, რომ ახლაც მხარში გვიდგას დიდი ილია. რასაც მაშინ ხალხს ურჩევდა, არანაკლებ საჭიროა ჩვენთვის დღესაც: ხომ დიდად მნიშვნელოვანია პროფტექნიკური სკოლები? თითქოს აწაც ილია გვყარნახობს, გვეხმარება, ჩვენს ახლის არის და გაასწავლის, ხელს გვიწვდის, რომ სწორ გზას არ ავიცდეთ. ღმერთმა ნუ მოგვიშალის დიდი ილიას ფიქრებთან და დეებთან სიახლოვე!

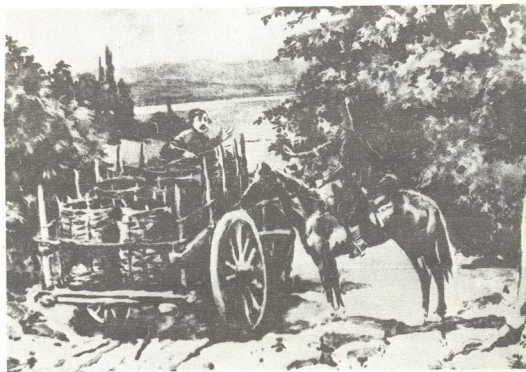

150

25-10

„ამთი აღმართი“

„არაქვანი“ სურათი და ეტიკეტი

„ბავშვის ნახევარი“
პ. გიორგის ნახევარი

მარჯორი უორდროპის მემორიალი ილიას ოჯახთან

XIX საუკუნის II ნახევარში საგარეო სამართლებრივ საკითხებში დატვირთული საჯარო მოხელის საზოგადოებრივ ცხოვრებას. რუსეთსა და საზღვარგარეთ ვაჭრობის საქართველოს ცხოვრების, ქართული მწერლობისა და კულტურის შესწავლის სურვილი.

ქართული ლიტერატურით დაინტერესებული სტუმრების მიღება, მათთვის საქართველოს ცხოვრების უშუალოდ გაეცნობა წილად ზედა ქართული ინტელიგენციის შეთავაზებით ილია ჭავჭავაძის, სტუმრების მისაღებად ილიამ საგურამოს სახლი აირჩია. ნატივზე გემოვნებით აგებული ილიას საგურამოს სახლს იმ ხანებში

არ აცდენია არც ერთი ცნობილი მოღვაწე თუ მოგზაური უცხოეთიდან.

უცხოეთიდან საქართველოში ჩამოსული სტუმრები იხილებოდნენ ილიას დიდებუნივანი სულთა და ღრმა პუმიანობით, მისი პიროვნებით აღფრთოვანებული წარფული სიყვარულითა და სითბოთი უკავშირდებოდნენ მას, ჟამთა სვლა ვერ თრგუნავდა მათ ლტოლვას ამ დიდი მოღვაწისაკენ, ლამაზ მოგონებად შთონილი მისი გულუბგი და გულთბილი მასპინძლობით მოხიბლულნი წლებების მანძილზე განაგრძობდნენ მასთან მიმოწერასა და კონტაქტს.

ამ თვალსაჩინო უცხოელ მოღვაწეთა წარმომადგენელია ინგლისელი მწერალი ქალი — მარჯორი უორდროპი, რომელსაც საკუთარ სამშობლოსათვის უყვარდა საქართველო. ათი წლის თავდადებული შრომა შეალია მან ქართული პოეზიის შედეგის „ფეხისტყაოსნის“ თარგმნას, ინგლისელ მკითხველს გააცნო ქართული მწერლობის სხვა მესანიშნავი ძეგლებიც.

მის მიერ თარგმნილი „ქართული ხალხური ზღაპრების“ წინადატევაობაში, რომელიც ინგლისში გამოიცა, მარჯორი უორდროპი წერდა: „რამდენიმე წლის წინათ, ჩემი მისი მიერ დაწერილმა წიგნმა პირველად გააღვივა ჩემი ინტერესი კავკასიისადმი და მის მამაც მშვენიერ მკედრებობასადმი“. ეს წიგნი იყო ოლივერ უორდროპის ნაშრომი „საქართველოს სამეფო“, რომელიც მან საქართველოში მოგზაურობის შედეგად გამოსცა 1883 წელს.

„გვახრებდა ჩვენში მობრძანებას, სიხარულით დაგხვდებით“, — წერდა ილია ჭავჭავაძე ახალგაზრდა ინგლისელ ქალს მარჯორი უორდროპს, რომელიც საქართველოში ჩამოსასვლელად ემზადებოდა.

მარჯორი უორდროპი პირველად საქართველოს 1894 წელს ესტუმრა. მეროდე კი — 1896 წელს, ამჯერად, ოჯახის თანხლებით. ამ დროიდან დაიწყო ამ სათნო და კლემამოსილი ახალგაზრდა ინგლისელი მანდილოსნის მეგობრობა ილია ჭავჭავაძესთან და მის მეუღლეს ოლა გურამიშვილთან. იგი თვეობით იყო ილია ჭავჭავაძის კეთილშობილური ოჯახის სასტუმრო სტუმარი. სასიყვარულო და სიყვარულით შეპოიარა მან საქართველოს ლამაზ ადგილები. მადლობით აღვსილი ინგლისელი მანდილოსანი ასე წყვილდა ოლას: „ილიას სურათი მუდამ ჰქვას ჩვენს ოთახში, ერთი მინა, ინგლისში და ერთი კი“. ეს წერილი ილიასა და მარჯორი უორდროპის იმეათი მეგობრობის ნათელი დადასტურებაა.

ფილტვებით დაავადებული, სუსტი აღნაგობის მარჯორი, საოცარი ინტელექტით და გულმოდგინებით დეჟანდა ქართული კულტურის, ქართული მწერლობის შესწავლას, რაშიც დიდად დაეხმარა ქართული

იაკობ გოგებაშვილი

დიდება ილიას მით უფრო იმართება, რაც უფრო ზემდინდელად გაიწივს პართველოზა ნამდვილს ილიას, შეიგნება იმის მდიდარს და წმინდა ქართულს ენას, მისს მაღალს აზრებს, პროგნოზულს იდეალებს, მისს დემოკრატიულს მიზანართულებას, მისს წმინდა ეთიკას სრული ადამიანობისას. ამისათვის კი ყველაზე მეტად საჭიროა მოცულობითი კიდით-კიდით იმისი ქმნილებებისა, გავრცელებების მისის თხზულებებისა მთელს ჩვენს ქვეყანაში.

ვახსილ ბარსილა

აღტაცებული იყო მოსწავლე თაობა ილიათი. აყვებოდით სიერნობად გამოსულს, შორიანლო მიხედვებით ჩვენს სიამებზე. თუ ერთად ვნახავდით ილიას და აკაის, ჩვენ სიხარულს ნაპირი აღარ უჩანდა. ჩვენთვის ილია იგივე საქართველო იყო, ეწმინდა მებრძოლი, სამშობლო მურაზო სავსე.

რუსეთიდან რომ ჩამოველ, მცირე ხნობით მის რედაქციაში მოვეყვებოდი გარემოში ფრანგულთა, ხელს ვაბრუნებდი წვრილნაწი რედაქციის მუდმივ მუშაკთ: პირისპირ ვნახავდით ილიას, ვუხებდით მასთან. არს კმაყოფილებით მავსებდა იგი სიხალდე.

ვათავიერებდი მეტადრე ღრმად მოქმედებდა ჩემზედ მისი მსჯელობა. მაშრონა წყობა მათემატიკურად თანისთან, ნაფიქრთ წრეებში უნაკლოდ ქვობილი მთელ მსჯელობაში.

კულტურის მოამავე ილია ჰეკეავედი. ილია უგზავნიდა მას ჩვენს ქურნალ-ვაჭრებს, აცნობდა ქართულ ეროვნულ კულტურას.

ქართული კულტურისადმი უზომო სიმბათიით გამსჭვალული უცხოელი მანდილოსანი შორეულ ინგლისში საქართველოზე ოცნებობდა. „ღრმად პატივცემული და უძვირფასესი კენიზა ოლგა, ბევრჯერ ვფიქრობ საქართველოზე, ახლა უფრო კარგათ გავიკანი ქართული ხასითი, მისი კეთილშელოვნება და ავობაც და მოამაველი იქნებ კიდევ მოვალთ და განხავთ. მივიღე „ცნობის ფურცელი“, გვარიანია და იმედი მაქვს, რომ იგიერი“ მალე მივიღო კიდევ“.

საქართველოს უებრო სიღამაზიბა და ქართული კულტურით მოხიბულ მარჯორის ისევე თავდავიწყებით უფერად საქართველო, როგორც მობოლოერი ინგლისი. ყოველივე ლამაზი და ამაღლებული ინგლისში მას საქართველოს აგონებდა. „ნეტავი, თუ ერთხელ კიდევ მოვდივარ საქართველოში, ვით სამშობლო, საყვარელ არს... აქაური სოფელი ისეთი მშვენიერია, თითქოს საქართველოში ვიყო“. — აი რას წერდა იგი ინგლისიდან ოლგა გურამიძის.

გულწრფელად უყვარდა მარჯორის ილია და მისი მეუღლე ოლია, გულით განივდიდა მათ უებრებობას თუ სევდას. მწუხარება და საინოება ზაქსოვილი ოლგასადმი ინგლისიდან გამოგზავნილ წერილში. აი მისი სიტყვები: „გულით უყვებარ, რომ ავადმყოფობდ და თქვენი ძვირფას თვალებს სინათლე აკლიათ. თქვენი მსწერი ამდენათ მშვენიერად, ახელია დავიჯროთ, რომ კარგად ვერ ჰხედავთ. იმედი მაქვს, უძვირფასესი ოლგა, რომ ახლა თქვენი საყვარელი თვლები კარგათ არიან. ნეტა, თუ ძალაში იყოს თქვენი განკურნება“.

დიდ სიამოვნებას ანიჭებდა მარჯორის ილიას ყოველი წარმატება და სიხარული. 1906 წელს მოსკოვში მყოფ მარჯორის კიდევ ერთხელ ხვდა წოლად ილიას ნახვის ბედნიერება. მან გულით გაიხარა სახელმწიფო სამკურნალო წყევრად ილიას არჩევით.

„ღრმად პატივცემული თვადლო ილია“

თქვენ მობობანებულხართ, მოგვლოცავთ გულით თქვენი ამორჩევებზე. ფრთად მოხარული ვიქნებოებით, თქვენი ნახვით, თუ შეიძლება, გთხოვთ მობობანდეთ სადილით პარასკევს საღამოს რვის ნახევარზე. ჩემმა ძმამ უფულოთადსი მოკითხვა გიძლევდა.

თქვენი ღრმა პატივისცემელი

მარჯორი უორდროპი.“
მარჯორი უორდროპმა ინგლისურად თარგმნა ილიას ნაწარმოებები. მის მიერ თარგმნილი პოემა „განდეგალი“ 1895 წელს ცალკე წიგნად გამოიცა ლონდონში. მარჯორი იქცა ქართული მწერლობის დიდ პოპულარაზარტრად:

„მაშინ, როცა სპარსეთის ოლტერატურას კარგად იცნობს ინგლისელი საქითხებელი, იშვიათია მოიძებნოს ვინმე, რომ ქართულ ოლტერატურაზე იცოდეს რაიმე. საქართველო კი, ნამდვილად ღირსია ყურადღებისა. აქედმისტყუასანი“ რუსული ენისა ეს არის XII საუკუნის უღიღისი პოემა. აი, თუნდაც დღევანდელ დღეს, სპარსეთი ვის ამოუწყენებს გვერდში ბარათაშვილს ან ჰეკეაძეს? უერდა მარჯორი „განდეგლის“ წარსიტყვაობაში. იგი განიხილავდა ილიას ცხოვრებასა და მოღვაწეობას. „განდეგლის“ შესახებ კი აღნიშნავდა:

„მათავლი ამბავი დაიწერა წმინდანების შეცდენაზე. მაგრამ „განდეგალი“ ყველასაგან განსხვავდება თავისი საოცარი უბრალოებით. ნაწარმოები არ არის თუარტალური ავეჯულებებისა. იგი დაწერილია პარმონიული სტილით“.

მარჯორი ლუთუნურად, მაგრამ შესანიშნავად აღწესსავდა ილიას მოღვაწეობის სარბილს:

„თავდილი ილია არის ყოველდღიური გაზეთის „ივერის“ გამოცემული, საადგილამაგული ბანკის დირექტორი... დიდი მებრძოტყველი, ორატორი, თავის ერის სოციალური ცხოვრების ყველაზე ძლიერი ფიგურა“.

მარჯორიმ მძიმედ განიცადა ილიას ტრაგიკული დაღუპვა და ოლგას უებედურება. წერილში, რომელიც ანასტასია თუმანიშვილ-წერეთლის რედაქციაში პასუხად გაუგზავნია, იგი წერდა: „ძვირფასო მეგობარო! გმადლობ, რომ დავებუხებ ვეპასუხებთ, ვერაბრით დავიჯერებ ჩვენს გაზეთებში დებეჭილი ცნობების სიმართლე. ახლაც ძნელი წარმოსადგინია, რომ ასე სასტიკად მოკლეს თავდილი ილია, რომელიც ავტორიგად გვიყვარდა, და დაჭრეს სათნო და ქეთილი კენიზა ოლგა. გული ნაღველით გვევსება, რა საშინელი დახევისია საქართველოსათვის!“

წიწამურის ტრაგედიათ შეძრა ნათური სულის კეთილშობილი ინგლისელი მანდილოსანი, რომელიც ასე დიდ შეფასებას აძლევდა ილიას დღევანდლს, ფართო ერუღიციასა და პირად ადამიანურ ღირებებს.

ციხანა მანჩაშვილი,

ილია ვაგვეაძის საგვარისი სახელმწიფოების მენციერ-მუშაკი.

ღვთს ზიზიპა სპარტოპოლი

ქაჩობადი მარტივი იღიას მასხაბ

მეიღროდ ნაკავიერებნი, ფიქრთა ჭი-
ნჯილო მკვიდრად ნაკვერი.

ძნელი იყო ილიასთან კამათი. ის
უფრო ართულენდა მასთან ჰაზრთა
ქიდილს, რომ მარტვედ იჭერდა მეტ-
ოქისაგან ნატყორც საბუთს, თავისე-
ბურად არკალებდა მას და შეუბრუ-
ნებდა მასვე, მისივე ფანდით აჯან-
ღარებდა მოპირდაპირს, მისივ ია-
რალით არყუე-აქანებდა, მუხლზედ
დასცემდა. მაგონდებოდა ხალხური
თქმა:

- მდილს გმირი უიარალოდ:
- გაპარტვება, აღსართან!
- გაიმარტოს!
- სად მიხვალ?
- საომრად!
- იარაღო?
- მტერი მოიტანს!

იაკობ მანსვეტაშვილი

ილია დაბალი ტანის იყო, ჩახხ-
მული, კარგად ჩასქელბული, ცისრ-
ხარგული, ერთი სიტყვით, „ბურთი-
ვით მრგვალი“. როგორც მოსწერ-
ბულად დაახსიათა ვრ. ორბელიანმა.
მაგრამ ამ ტანზე, რომელსაც ვერ
დექვამებთ სილამაზის ნიშნობას,
იქდა თავი, ილიას თავი, რომელიც
საბერძნეთში ღირსი და დამაშვენი-
ბელი იქნებოდა ფიდიუსის ქანდაკე-
ბისა. წარმოადგინებ მაღალი, გაშ-
ლილი, გადატყეცილი შუბლი, სწო-
რი, თითქოს საგანგებოდ ჩამოსხმუ-
ბელი, გამოქანდაკებული ცხვირი, მრგ-
ვალი მოძრავი ნებტებით, მოკუ-
მული ტურებით, მოკუმული ისე მა-
გრად, რომ ქიბლეს არასოდეს არ
გაჩვენებდა. შემორგვალებული,
ცრტად წინ წამოწეული ნიკაი და
თვალეები, ჭკვიანი, მტკუნული, როდესაც
მეგობრულად გამოიყურებოდ-
ნენ, ხან არა ამ ქვეყნიურ, ზეიპურ-

ნი, როდესაც შემოქმედების სივრ-
ცეში დატურავდნენ, ხან მრისხან-
ნი, ცეცხლის მტრქვეველი, როდესაც
მტერს შეებრძოდა, — წარმო-
იდგინებ ყველა ეს და თქვენ თვალ-
წინ გუყოლებათ ცოცხალი ილია. მა-
გრამ ეს სურათი არ იქნებოდა სრუ-
ლი, თუ არ დაუშაბთ კიდევ შემ-
დეგი: ილია რომ აღაპარკებოდა,
ეშში რომ შევიდოდა, კამათის ფინი
რომ გაიჭრებოდა — სახე აენთებო-
და, თვალეები გაუბრწყინდებოდა,
გაუნათებოდა რაღაც იდუმალი შუ-
ქითი, სხვებით, — გეგონებოდაც,
შინით, გულით სიღრმეში რაღაც
დედავს, ზვირთებს ისვრის და ტალ-
ღებით უნდა წაღეკოს თავის მე-
ტოქე, მოკამათო. ამითი უნდა აიხ-
ნანს ის ძლიერი დიადექტიკა, რომე-
ლიც მას ძლივამოსილებდა ანიებდა,
უძლეველად ჰხდიდა.

მიხეილ ჯაგახიშვილი

სკოლისათვის ტრადიციად იყო
გადატყეული, რომ სკოლის უკანას-
კნელი კლასების მოწაფენი ილიას
დიდობას (20 ივლისი) აუცილებლად
უნდა დასწრებოდნენ. იმ დღეს დი-
ლით გაღომაში ერთხელ კიდევ და-
ვარჯიშეთ, სუფთად ჩავიცვით და
საგურამოსკენ გავყვით. ილია ჭეჭე-
ვაქანსან ერთად გადალებული ფო-
ტოსურათი ეხლა წინ მიდევს. სურა-
თზე სულ შუ მოწაფე დავითავლი.
წინ დასვლდებილი თედო მეგრე-
ლიშვილი მივიძღვის. მას მომღერა-
ლთა გუნდი მისდევს. ბუთიოდვე კო-
ლომეტრი გავიარებ და ილიას
სახლს რომ მივუახლოვდით, მაგაპრ-
ულის კოლზე მისივე ლექსი დავძი-
ებთ:
ქართველი, ხელი ხმალს იყარ,
მე და გათენდა დიდებისა,

თოფ-იარაღი აიხსი
დრო მოდის გამარტვებისა.
წინ ილია გამოგვეგება, გარს-შემო-
ვეხვით და სიმღერა დავასრულეთ.
ილიას გაოცებული შევექცირდი. მე-
გონა, ახოვანი, ჩოხოხანი ან ქულა-
ქოსანი იქნებოდა, ნამდვილად კი
ჩვენს წინაშე შუატანის 57 წლის
კაცი იღდა — სრული, პირსავსე, ჭა-
ღარაშერეული. ილია გვიღიმიდა,
გვეაღერებოდა, ვინაობას გვეკით-
ხებოდა. მერმე წინ გაიჭვიღდა და
ხალხით სავსე ეწონა შეგვეყა-
ნა. ჩვენი გამოკითხვა დიდხანს
გაგრძელდა. რიგი ჩემზე მოვი-
და. იმ სკოლაში ბორჩალოელი ჩემს
მეტი ჭერ არავინ ყოფილიყო. ეს
ილიას გაუკვირდა და გაეხარდა. მას-
წაღებულმა მეგრელიშვილმა შე-
მარტვებმა: ილიას ჩემი ნაკლი ჩას-
ჩურჩულა:

— აბა, ბარათაშვილის ლექსი წაი-
კითხე; — მითხრა ილიამ. მეტი გზა
არ იყო, წინდწინვე გავწითლიდი
და დავიწყე:
მობრბის არავად არავიანი,
თან მოსხიანს მთანი ტყიანი.
მახვითი იხვე ნამდვილი რუსული
წესით ვიხმარე; ილიამ გაიცინა, არც
სხვები ჩამორჩნენილან. მე მეწყინა
და მაშინვე გავჩუმდი, ილიამ თავზე
ხელი გადამხსვა და დამაწყინარა. ვი-
დაცამ უთხრა ჩემზე: ჭერ ქართული
გამოთქმა არ ეხერხება, სამაგიეროდ
მწერლობას ისე ბეჯითად წაწალობს
და ისე სწერს თხზულებას, რომ მწე-
რალი უნდა გამოვიდესო.
— მართალია? აბა შენ იცი, — მი-
თხრა ილიამ, — ვინმელო არ შეგვა-
რტყავინო.
იმ ვილდაცს ენამ უყვალა, თორემ
მასში მწერლობა აწრადაც არ გა-
მივიკია.

მას აქეთ, რაკი შენდამი ვცან მე სიყვარული,
 ჰოი, მამულო, გამიკრთა მე ძილი და შეგება!
 შენს ძარღვის ცემას მე უურს ვუვადეთ სულგანაბული,
 დამე თინდება ეგრეთ ჩემი და დღე დამდება.

დაჟინებითა ფიქრი ფიქრზედ მოდის, გროვდება,
 გრძნობა გრძნობაზედ შეუბოვრად იძვრის ჩემს გულში,
 და მე არ ვჩივი, — მიხარია, რომ ეგრეთ მშრდება
 ჩემი ცხოვრება შენსა ფიქრში, შენს სიყვარულში.

მაგრამ, მამულო, ჩემი ტანჯვა მხოლოდ ის არი,
 ის არი მხოლოდ სავალალო და სამუხარო,
 რომ შენს მიწაზედ, ამდენ ხალხში, კაცი არ არი,
 რომ ფიქრი ვანდო, გრძნობა ჩემი განუწიარო!..

ილია

6 აგვისტო. 1861 წ.

ყვარელო

მაი, რა მუხა ნამძნა...

აკაკი წერეთელი

გაგოსთხოვარი სიყვავა

ახალმოძრაობის წინამორბედი მა-
 გრამ საწაღმართოსი და არა საუკუღ-
 მართოსი, დღეს უკუღმართად მოკ-
 ლული, ძვეს კუბოში ჩვენ წინ და,
 თითქოს, გვეკითხება: „რა დავიზა-
 ვეთ, რომ ეს დღე დამაყენეთო“? **გვეკითხება და ჩვენ, ქართველებს,**
 თავის განსამართლებელი საპასუხოდ
 ვერა მოვკიხებრება რა!.. და მეც,
 როგორც ქართველს, მწუხარების გარ-
 და, სირცხვილიც ენას მიბამს, ველარ-
 რას ვამბობ და გადავიღვარ სამი-
 რადლოზე: მშვიდობით, ძმო! — გა-
 რემოვებამ გადაგვაბა ჩვენ ერთმა-
 ნეთზე. ნახევარი საუკუნის განმავ-
 ლობაში ერთ უღელს ვეწყოდით,

ერთი გზით დავდიოდით. ახლა ჩემი
 მართლ დარჩენა, დაობლება სპი-
 ნელოა, მაგრამ ემ, არ ღირს პირა-
 დობაზე რაიმეს თქმა და ისიც ჩვენ-
 ში დღეს!..

შენ კი შენი ქვეყნიური ვალი შე-
 ასრულე და განისვენე სამარადი-
 სოდ. ამიერიდან იყოფილი ისტორი-
 ას. შენი საქმეები და დავწლი თა-
 ვისთავად ილაღადებენ. იმათ ჩვეუ-
 ლებრივი მითქმა-მითქმა ველარც
 არას დააკლებს და ველარც რაიმეს
 მიუმატებს. თუ საქართველოს სიკ-
 ვდილი არ უწერია, მაშინ იმასთან
 ერთად შენც უკვდავი იქნები და თუ
 სასიკვდილოა, როგორც ზოგიერ-

თებს სურთ და ზღონიათ, მაშინ ნე-
 ტავი შენ, რომ მაგ შენი სიკვდილით
 წინგაუსწარ მის სიკვდილს და თვა-
 ლით ველარა ნახავ!

როგორც სიცოცხლე, ისე სიკვ-
 დილი შენი გახდა მიწეზე ხალხის
 ამოძრავებისა და ამა, საქართველოს
 ყოველი კუთხიდან თავმოყრილი
 გებვევიან გარს!.. და ვინ იცის, ემე-
 ბა სიკვდილით მაინც განამტკიცო
 ის, რასაც შენი სიცოცხლე შესწი-
 რე: ერთობას, თანასწორობას, ძმო-
 ხასა და სიყვარულს!

მშვიდობით, ძმო!... საუკუნოდ
 იყოს ხსენება შენი!

გაფა ფშაველა

სიყვავა ილია ჭავჭავაძის ცხელარზე

დაილო მგოსანო! უველანი ერთად
 ვსდები ფიცს წინაშე შენის დიდებ-
 ულის ნეშტისა, რომ შენ მიერ აფ-
 რიაღებული დროშა არ დავსწიოთ
 დაბლა, არამედ იგი გვეჭრის მალ-
 და, თვალსაჩინოდ და ვემსახუროთ
 შენს მიერ ნაანდრებტე იღაღლებს —
 ძმობის, ერთობის, თავისუფლების

და სიყვარულისას მტკიცედ, შეუ-
 დრეკლად. ვუწყო, რომ შენი აჩრდი-
 ლი არ დაიფიწყებს საქართველოს
 და სხვა გმირებთან ერთად დაბე-
 დავს ათასში ერთხელ მაინც — გა-
 იგოს ჩვენი ყოფა-ცხოვრება — გა-
 ვიწარდენით, ავმაღლდით, თუ და-
 ვეციოთ უარება და დავცინდით,

და შეგვევედრებს ღმერთს, რათა მო-
 გვეცეს მან ძალა გაუკეთესებისა, ერ-
 თობისა, სიყვარულისა, — ჭკუა-
 გონება ნათელი, რათა არ გაპქრეს
 შენი სიყვარული, სათაყვანებელი
 ერი, ლამაზი გარეგნობით, გაღამა-
 ზდეს ყოფა-ცხოვრების სათანადო
 წყობილებით.

ნინამართან

რა ხანია წიწამურთან
ხალხის რისხვა ქუხს,
რა ხანია წიწამურზე
წმინდა კრემლი წვიმს...
შენს ხსოვნასთან, შენს სახელთან
ხალხი იურის მუხლს
და მოწვევას გულით სისხლი
იმ წვეთების წილ...

მაშინ რომ ვერ მოგაირთ
გულს ტკივილი ფლეთს,
შენს მიწაზე ეზიარე
მოწამებრივ ბედს...
თურმე ჩვენს წინ უმცარო
უმინჯებდა შუბს
ქართვლის ბედზე დაფიქრებულ
უსპეტაკეს შუბლს.

მიჰქრის ათას საფიქრალით
დარაბტული დრო,
მაგრამ დღეთა წარმატლობას
ის ტკივილი სძლევს,
ზედ რომ ტყვია დაახალეს
საქართველოს გონს
ასი რაა! — დაჩინდება
ათასეულ წლებს...
იქ, სად მაშინ ჩაიშუბლი,
იქ, სად გაცვეს ჭვარს,
მიწას ისე ემძიმება,
მიწაც ისე წუხს,
გაზაფხული რომ მოდენის
ყვავილების ჭარს,
ნატყვიარი ამჩნევია
ყუყუროთა გულს...
...წიწამურთან მოგვცდა მეხი
იმ უღმერთო წამს...
მაგრამ ისევ წამოდექი,
უტოლდები მთას.
უკვდავების შარავანდედს
განა ვინ ჰყოფს ხელს!
კვლავ შრიალებს შენი აზრის
კვირტმრავალი ხე.

კვლავ ჩაგვემის მოწოდება
და სიმხნვეს გვგვრის,
კვლავ მოუხმობს შენი ნება
ოთარაანთ კვრივს.
არა, კი არ გვეჩვენება —
ეს შენი ხმა უღერს,
კვლავ ავალბე ქართვლის დედას
მოსავლილად ერს.
...დღესაც გიხდის შენი ერი
დაბადების დღეს.
ეგ სახელი, მშვენიერი
კვლავ მქუხარედ უღერს,
კვლავ ასრულებ მაღალ ნებას,
არ გვანებებ რულს
და მიუძღვი უკვდავებად
საქართველოს სულს.

ოჯახმა აიღო იჯარა

პეოს ჭიჭი, პეოს!

ტიბაანი ერთი ჩვეულებრივი სოფელია სიღნაღის რაიონში. ის უბანი, სადაც ქიტესა დემეტრავილების ოჯახი დაფუძნებულია, არაფრით განსხვავდება სხვა უბნებისაგან, მაგრამ, რა დასაშალოა და, ახლა ყველას, განსაკუთრებით იმით, ვინც ვაზის ყადრი და მევენახის გარჯის ფასი იცის, თვალი აქეთ ეჭირავს. ხუმრობა ხომ არაა, მანამდე თითქმის თავისი სახელივით უპრეტენზიო და უჩინარი ქიტესა მთელს რესპუბლიკაში ცნობილი გახდა. ვერ გეტყვით, რა ძალამ იმოქმედა, მაგრამ ფაქტია: შუბანს გადაცილებულმა კაცმა ერთბაშად მიატოვა მეცხოველეობის ფერმა და 12 ჰექტარი შეჩხერი ვენახი გაიპიროვნა, დაიბ, პატარძალივით მოვლილი, მოსავლით დამიმბებული ზვარი კი არა, მოუღვლეობით გასაცოდავებული ვენახი. სადაც ვაზი შურდულით ნათესი სიმინდით აქაიქ ამოჩრილიყო. ივნებ იმ ამოვადებული ვენახის საცოდაობამ დაუწვა გული, ან აღმამათა გულგრილობამ გაახელა, ადგა და თავმჯდომარეს სთხოვა, მომეცით, ჩემს ნამუსზე იყოს, რა ვენახსაც დავეყენებო.

ისე ყველა სიკეთე ავიხდეთ, როგორც დანაირები შესარულა. ვახმა, მადლიანი მარჯვენის სითბო რომ იგრძნო, თავი გამოიღო, დასისხა და რა დაისისხა! მაგრამ... მოვიდა ახალი თავმჯდომარე და გარჯა ქიტესას წყალში გადაუყარა — ნაწარმ-ნაწყაფარი სანახევროდაც არ უღნახლეთრა, არ შეიძლება...

თითქმის ამით ქიტესას ენთუზიაზმი უნდა განეღებულყო. აბა, იმაზე ძნელი რა არის, შრომას, თანაც ვენახში შრომას რომ არ დაეფასებენ, შეპირებულზე ხელს დაგაბანინებენ, მაგრამ დაილოცა განგება, იმედის ნათელი მიწაც არ ჩაუქრო გლეხკაცს. და რეცა ტიბაანის მეცხვარეობის სამეურნეობათაშორისო საწარმოს 1983 წელს ბოდბისბეგის კოლმეურნეობიდან 36 ჰექტარი ჩამოჭერილი ვენახი გადასცეს, საწარმოს დირექტორს ჭემალი ხატიაშვილს ისე ეახლა ქიტესა — მე მომეცით, მე ვიცი და ჩემმა კაცობამო. ჭემალიც კარ-

გად იცოდა, ვისთანაც ჰქონდა საქმე და დათანხმდა. მალე ეს თანხმობა ოჯახური იჯაროს ხელშეკრულებაში განამტკიცა.

კოლხე გამგებელი სკოლის და ზოგიერთმა გააფრთხილა ქიტესა: — ხომ არ დაგაიწყება, ამ საბოლოო წლის წინ რაც დაგმართეს. მაგ კენახსაც ავაშენებინებენ და შერე მშრალზე დაგვამყენო, ეს უხიაგი „ჩრქევა“ ქიტესამ ერთ უფროს შეეშვა და მეორედამ გამოეშვა. აგერ, მეოთხე წელია, მისი ოჯახის ხუთივე წევრი — თეთრი, მუხლუღე ლიანა, ვაჟიშვილები გელა, ზაური და გიორგი თავის დასტრიალებენ ზეარს, მოვლას არ აკლებენ და ზაურთან საზღვარსაც იღებენ. ცოტა მოგვიანებით ახლო ნათესავი რუსებმა ალდაშვილები შეიამხანავეს. საღალა ის განსაკრებელი იქნა, მხანველს გულმუცელს რომ უმღერევდა. ფანტორიგებთან ზეარში ვის ამაყად მორჩება მხრები, მტკაველა მტკანი უხვად იწოვს შხისა და მიწის მადლს, რომ გამჩრე აღმიახვებს შრომა ასგზის დაღუფასო. თავად განსაჯეთ, შარშან 508 ტონა უფრებენ მარტოურფეს დაგეგმილი 230-ის მაგიერ. მარტო პრემიის სახით ქიტესამ და მისმა თანამეჩინახებმა 56 ათასი მანეთი მიიღეს. ბუღალტერიაში გაპრეს-გამოპრესის საანგარიშის ხელი, დაწერილებით დააჯიფეს დანახარჯები და. პირი საოცრებაჟი საჭრობის სუფთა მოგება 139 ათასი მანეთი დარჩა!

ახლა ვითხოვთ, მომგვინანია თუ არა ოჯახური იჯარა. აგი ვერ კიდევ ვიხიან ავად მოკითხილ ტუბები, რომლებსაც სკიების დასანავა აუა და არ სურთ. დატბი კი გაოჩნებულ ცხენზე ჯიუტია. ქიტესასაც გულში ციყნება მათზე — „ენც რა უნდა თქვასო, წიწკილიმა კი ფქვასო“. და დილაღეთია ლიანა, ქიტესა, გელა, ზაური, გიორგი და რუსებმა სტეფანამ „აგაგულბო“ და ზოგჯერ მიეღო კვირით გადაიკარგებინან ხოლნე. ევენხი მილარში, სოფლიდან 40 კილომეტრზეა დაიკლებული. არის პე-რიოლი, როცა ზეარს განსაკრებულად უფრადდება სკიებთან — სულ შიგ უნდა იტრიალო. შეწამლო, ძირებზეც ქირბილი შეაკო, გოგირდით შეაფრევიო, ელორბე აყიო, ისეც ხდება. შეწამელს დაამთავებ და შესაქნა წყინა წამოვო, წამალს ჩამო-

რეცხავს. მუშინ ძმები ისევე ააგუგუნებენ თავიანთ „ჩინის ხარებს“ და ხელახლა დაუწყებენ რგთაპირისებს. მთავარია, უფრემის კარგად მოხვდეს შაბიამანი, მუშინ ვერც ჰია დააკლებს რამეს და ვერც ნაცარი. ჰიბში კი ოჯახის დედა ფუსფუსებს — ნაიფუ ჰიბ-შვილსა და მახლს გემრიელ სალდს უშხადებს. შრომულ ადამიანს ნაიფური საყვირებს სკირდება. ამა, როდის იყო, ცარიელი ტომარა ფხვხე დგებოდა.

ვესაუბრები ქალბატონ ლიანას, მის ვაჟაკებს. ოო, რა მოუღლეოა ეს ხალხი შრომამში და რა სიტყვათა — სუბარში! მაგრამ სათქმელსაც როგორ მოხიბოლად ამბობენ, თითქოს ესეც საწვევასა პიბი მასალა იყოს და დაწავა ესაბრითობისა სწორად ამითხეა ზედგამოჭრეო — ცოტა სიტყვა და ბეგრი საქმეო...

მაინც მაყვირებს ძმების მიმდომება. ხომ შეეკლოთ, ზოგიერთებიდან სხვა უფრო იილა საქმეს მოკიდებოდნენ რატომ მიჩინდა ვენახმა ასე ანდამატიეთი და უნებურად მახსენდება მამაჩემის ძველი ჩანთა — მუხიგან გახუტებულ-გახერკილი. იმ ჩანთის ყოველთვის მოუთმენლად ველოდი, რადგან შუა მიჩინებლი შოთის პურის ნატები და ყველი მგებულებოდა. მერე, რა საოცარი გემო და სურნელი მქონდა! ერთმანეთში იყო. შეხვევებოა მინდრისა და შხის მხურავლება. ქვეყნად მაიაოლაც არ არსებობდა იმ პურის და ყველს უკეთესი. წეროლად იმ პურის ნატები ჩახუტებული სასიამოვნო საიდუმლოება მზიხადება, მეძადა მინდრებისა და ენახებისაყენ, სადაც ათასნაირ ფირნელებს ჩარფუხანა ჩაება.

ეგებს ზღმებტი იყოს ეს „ლორიკული გადახვევა“, მაგრამ ალბათ ვიგორი განცდა არც გეულს, ზაურისა და გიორგისათვის არის უცხო. იუნებ ამბოციმე მოუწევი ხოლმე გულს მილარისაყენ, რომ ერთხელ თოდვე შეიცნონ ბუნების საოცრება.

ახლა მილარში რთვულია, ხარკია, მსუყურ რთული. ჰექტრზე 15 ტონა უფრებენ კრეფენ. მარტო ექვსი კაცი როგორ აუვა ამდენ მოსავალს და ტრბაანულებიც ხალხსიანად ენახებთან ქიტესაშვილებს: ცნობის წაღლი თვისისა აყეთეს და პარტის

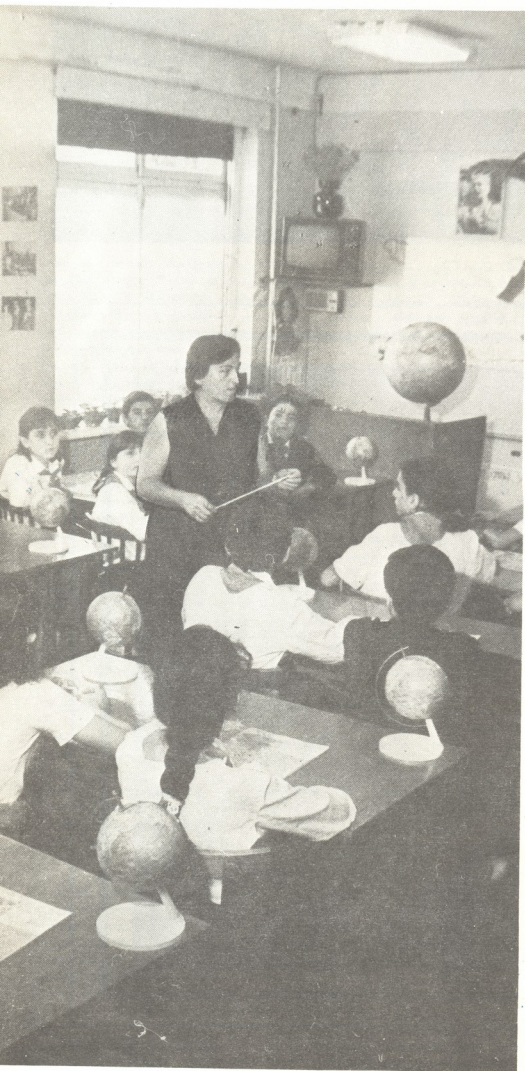
რაიკომის ინსტრუქტორს ბონდო ბოლდაშვილს ვეითხები, რაიონის სულ რამდენი ჰექტარი ევენხი ექვს-მეთქი. — სამი ათასსამეტი, — მასსხოზბს რაიკომის საორგანიზაციო განყოფილების გამგე ლერი ბეგიაშვილი, გამოდის, რომ ქიტესაშვილებისთანა 80 ოჯახი ყელამდე აუვა საქმეს. ახლა კი, არც თუ იშვიათად, კოლმურერობებისა და საბჭოთა მუქურნობების მთელი პერსონალის გარდა, წარმოება-დაწყებულებების შეშაკებტი ევენახებში ტრიალებენ.

ესეც ერთი მაგალითი სტატისტიკის! ბარემ ისიც ვთქვათ, რაში დახარკავენ ქიტესაშვილები იმ ათსებს, დასახურებულად რომ იღებენ საწარმოდა. ქალბატონი ლიანა ახლა კი ხალხისანად შეგებინა:

— ორსართულიანი სახლი გვედგას, მაგრამ ვეღარ ვებტებო, აღარ გყოფნის. უფროსი ბიჭი გელა დაოჯახებულა, ცოლი ჰყავს. ხომ უნდა დავასალოთ ცალკე — უნდა დავასალოთ. სოფლის შემოსაველში ჩვენნი ნაყვეთა, იქ ავუშენებთ სახლს, მასსალა, ქვა-კვიშა მოტანალი გვაქვს. აი, ჩავათავებთ რთვულს და საბრკველსაც გავკრით. მომდევნო ზარიც საცოლვა. ამა, გულს ხომ არ ვატყენო მერე იმასაც ცალკე დავუდგამთ სახლს. გიორგი ჩვენთან დარჩება...

საოცრად აღერსიანი ხმა და თვალები ევენც ოჯახის დედის. არც მალე, რომ მამაყება წვილების გამო. მეც გაღამებულს მისი სობარული — დაე, გამარჯვდეს ქიტესაქონი და ჯალაგი, რადგან ვეგრო, ძირხა-გარ საბირზე თამში ამონაყარო აზოვა, მერე ისინი გააგრძელებენ მულაბიოულულ ოჯახის საქმეს, გააოლეგრებენ საყეთარ ჰაზისაყ და ქვეყანასაყ.

...ხოო, რა საოცარია შემოდგომის შეზინდება ცახეთში. მინც რამ მოიყენა აქ ამდენი კიქინიბელა, რა საამაროდ იმისი მათი ჭკობინი. ეს ქათუთა ევენა მთავრეკ როგორ გულდავალ ანათებს შუტებს და ორლობებს, რომელთა ვაგლით ბაღ-ვენახებინად დაბრული მოსავალი უწეკნად ნაკადდ მიგმართება მარნებისსაყენ...

ნორა ტარბელაშვილი, გაკეთილზე
მ. იაკობაშვილის ფოტო

უკან მობრუნ- ნაბრუნ რეაბი

ლია პაბაბაძე

სახეში იმდენი სინათლე აქვს, რომ ვგრძნობ, სახესა სიკეთით. ხელები დაკოფურებია ბარისაგან — ბოლიშობს და ხელისგულებს უხერხულად იწეოს. ვიცი, სოფელ თელათგორთან პირველი ექსპერიმენტული სკოლის კოლექტივს ნაკვეთი გამოუყვეს — იქ თონის და ბარავს, თესავს და მოსავალს იღებს შემოდგომაზე. სარჩო მთელი წელი ჰყოფნის (კარტოფილი, ბოსტნეული თუ ხილი). იქ კობა სახლი უდგას, რომელიც დასთან ერთად ააშენა. როცა ოთახები გამართეს და მოაწვეეს, დედა და დისშვილი მანინ მოიწვიეს. დედას მიწაზე, ნარგავებს შორის გავლა ეამა და უეცრად ფეხიდან მთელ ტანში დენივით დაუარა იმ ძალამ, ადრე, უმანვილ ქალსა და ჭარისკაცის ქვრივს, სოფელ ერედვეში შაქრის ჭარხის ნაკვეთში რომ აშრომებდა. აი მანინ განდა საბჭოთა კავშირის უმადლესი საბჭოს დემუტატი. მისი შვილი ნორა ტარბელაშვილი კი აგერ ოც წელიწადზე მეტია თბილისის პირველ ექსპერიმენტულ სკოლაში გეოგრაფიას ასწავლის და შარწან წლის საუკეთესო პედაგოგად აღიარეს.

„გეოგრაფიის კაბინეტში ვჯივარ,

ჩართულია მაგნიტოფონი და მესმის ბიჭის ნორჩი, შემკრთალი ხმა:
„პატივცემულო მასწავლებლო, მე არ მინდოდა თქვენი წყენინება, მაგრამ უველაფერი უნებურად მოხდა, მოვიდილი წვიმაში, ჭაჭაზე გალუმული ლდევი ამედელდა. მეც ფერება დაფუწვე და ვაკვეთილზე დამაგვიანდა. პირობას გააღვეთ აღარ დავაგვიანებ“.

რას იზამ, ბიჭს სეთისიაკენ გაუწია გულმა და დანაშაული ენატყიება!

ახლა სხვა ხმას ვისმენ, ის ვაჟაკური, დაჭერებული და უფრო ბობი:

„ნორა მასწავლებლო, მივიღვივართ, მაგრამ მუდამ გვემხსოვრება. თქვენი დავიწყება შეუძლებელია. თქვენი შეგვაყვარო სკოლა, საგანი, მეგობრები, სიმართლის თქმა, გატანა... თუ რამ კარგია ჩვენში, თქვენი დამსახურებაა. და აი, თქვენგან დალოცვები მივიღვივართ...“

ეს ხმები ერთდიაღვივე ბიჭს ეკუთვნის. პირველად იგი ათი წლისა იყო, მეორედ — ჩვიდმეტისა.

მოსულან, უსწავლათ, წასულან. ნორა ტარიელაშვილს მათ სანაცვალად ეს ხმები დაჩრქნია. კაბინეტი სავსეა ამ „დეკორაცი“ ხმებით. აქვეა დიაფილმები, გადაღებული სკოლის ეზოში, გაკვეთილზე, დიერფანში, ლაშქრობებში — სვანეთში უშეგულთან, კარვის გაშლისას, ვახშობისას, აღიშნი კოცონთან 2 500 მეტრზე, რაჭის მაღალმთიან სოფელში. შვიდანი მეტრზე კილომეტრზე გეოგრაფიის ინსტრუქტის თანამშრომლებთან შეხვედრისას, მეცნიერებთან დამეგობრებისას, დასამუშავებელი თემების არჩევისას, ღამისთებისას მუენვართან, კავკასიონის სიღამაშიო ტკობისას.

დიაფილმებზე მთელი საქართველო ასახული — ამ სკოლის მოსწავლეთაგან შემოკლილი. ეს ბავშვები მხოლოდ ნორას სადამრიგებლო კლასის მოსწავლენები კი არ არიან, არამედ უველანი, ვისთვისაც გეოგრაფია უსწავლენია. მთავი თუ მდინარის პირას კარავი გაუშლია, დაქანებულ ბილიკებზე ფეხები, თუნდ ცხენით უტარებია. ზურგჩანთა აუ-

კიდებია და იმდენი უცდია, მათთვის საოცნებო ფრთები გაუშლია — მოგზაური. მკვლევარი, გეოგრაფი რომ გამოსულიყვნენ. და უველანი კინოფილმებში და დიაფილმებში მოკალათებულან.

ნორა მასწავლებელს დარჩა უამრავი აღბომი — ბავშვთა ჩანაწერებითა და სათაურებით: „მე და ჩემი მშობლები“, „გვერდით მეგობარი მიზნი“, „გეოგრაფია და ოცენება“, „რა მომწონს და რა არ მომწონს“. ეს ფურცლები დღესაც სულმოყოფმელად იკითხება, ნორას უფვარს მათი თვალიერება, რადგან მაშინვე შემოკრებიებიან მის ირგვლივ ის თვალმახრები...

კაბინეტში ჩვენს მეთი არავინაა, მაგრამ მაინც ბევრის თბილი სუნთქვა მესმის, რადგან იგი სავსეა მოსწავლეთა შემოქმედებით — ნახატებით, ლექსებით, სიმღერებით, შემოწირულებებით. ბიბლიოთეკისათვის მოტანილი წიგნებით, ყოველი ლაშქრობისა თუ ღონისძიების ამსახველი აღბომებით, ცვლავ კინოფილმებით, რომელთა მთავარი ოპერატორი და რეჟისორი ნორა მასწავლებელია, რომელსაც მოსწავლენები ამ სამუშაოს შესრულებისას ვერც კი ამჩნევდნენ.

აღბთ, რომ გავთხოვილიყავი, ამდენი დრო არ მექნებოდა ბავშვებისათვისო, — ამბობს ნორა და ჩანაწერებს მაწვდის, რომლებიც ბავშვებს თვითონ დაუწერა:

„თქვენ მებუთე ოქიანე გიწოდეთ, მართლაც მაკონებთ მშვეთვარე ოქიანეზე. ზოგჯერ კი ბობოქარ ვულკანს უფრო მეგვართ. თუშუა ირრის ვეცს სიწყნარის პერიოდ. თქვენ კი არა, მოუსვენრებო!“

ბავშვი ცელქი უნდა იყოს, მას თავისი სამყარო უნდა ჰქონდეს, იგი რაღაცას უნდა ესწრაფოდეს, ოცნებობდეს, იბძოდეს...

ახეთი იყო თვითონაც, სწავლობდა ცხინვლის რაიონში, ერდვის რვაწლიან სკოლაში. სწორედ მაშინ იყო მომის სიღუბეში, ნახევრადმშობი რომ ბავშვობა. მერე გარის რაიონის სოფელ ქუთისის საშუალო სკოლაში შევიდა, ფეხით დადიოდა ერედვიდან, შეუყვარდა საოცრად ლამაზი აღმართ-დაღმართები. დილადაჩიან

გორაკიდან რომ დაიშვებოდა, ძირს მწვანე ველი გადაიშლებოდა. დიდი, დაბეჭული ფესისებლები უველილებში რჩებოდა. ეძებდა, ისევ გარბოდა, წაიბროძებდა, ჩაჭდებოდა. დანაწინი მოწყვეტდა დიდთავა უაუაჩოს. ფრთხილად, რომ ფრთლები არ დაეცენოდა, ფრთხილად მიიღებდა ლოუაზე, მას დაუმშობილებდა სხვებს. ცეცხლსფერებს, უტალანწილებულებს, შეკრავდა მოზრდილ თაიგულს და გადაირბენდა წითელ მინდორს. სკოლაში რომ შევიდოდა, თვანებით მომხმენდა უველაზე საუვარელ პედაგოგს. ანა ტარუაშვილს, რომ ფეხებით უველიებს დაუყარა იმ დიდი სიყვარულისთვის, რომელიც მშობლიური ლიტერატურისადაში ჩაუსხა მართო მას კი არა, უველას. ანა მასწავლებელია მათ ფიჭვი და ოცენება შეაძლებია — კარგ ადამიანებზე, ალაღმართლომაზე, მოყვასის დახმარებაზე. მას საყოთარი გასაღები ჰქონდა უველას სულის კარებისათვის და ამ სულში საშუადამოდ ტყვებდა საყოთარ სახეს. ნორა ტარიელაშვილი დამეგვანა თავის მასწავლებლის და უნებურად გაეციხრა კიდეც პროფესიაში. და როგორც თვითონ ამბობდა მე აუცილებელად მასწავლებელი ვიქნებო. ასე ამბობენ ნორას მოწაფეები: „მე აუცილებელად გეოგრაფი ვიქნები“.

„მე ვოცენობ ბავშვებს ისე შევაყვარო გეოგრაფია. როგორც მე მიყვარს“.

„ენატრობ, ნეტა ყოველდღე მასწავლებოდეც გეოგრაფია“.

„გეოგრაფია ისეთი სავანია, რომელიც უველაზე მეტად მიყვარს“ — იკითხება ფერდაკარგულ ფურცლებზე, — მიყვარს იმიტომ, რომ ნორა ტარიელაშვილის გაკვეთილი სულ სხვანაირია, განა ისეთი. მასწავლებელი რომ შემოვა კლასში და დაიწვეებს სის ამოკითხვას, გამოძახებს მასწავლებელს, ჩამოწებს „არებს“. ნორა ტარიელაშვილის გაკვეთილები ყოველთვის განსაკუთრებულია, ამადღებული, მოსულოდენლობითი სახეზე (შეიღებდა თქვენს — გამოცანაც), ღრმად შოამბეჭდავი, დამაფიქრებელი“.

ბავშვებმა „სასწაული“ გაკვეთილი შეარქვეს მას. იგი ზოგჯერ ლამა-

ზად დადგმულ სექტაკლს ჰგავს. ზოგჯერ საოცარ კვეყანაში მოგზაურობას ასეც უოფილა, შესულა მასწავლებელი კლასში, ჩაურთავს მაგნიტოფონი და დაღვრილა შოპენის მუსიკა. მერე მიცქევიჩის ლექსები მოუსმენიათ, ამასობაში გამოუტანიათ ღღვეანდელი პოლონეთის ალამი და დაწყებულა მოგზაურობა ამ კვეყანაში. იქ, რა თქმა უნდა, შოპენის გულიც უნახავთ, ტაძარში დასვენებული და კოპერნიკის სახლ-მუზეუმიც. ამ „მოგზაურობიდან“ დაბრუნებულ ბავშვებს მაშინვე მოუყოლიათ შთაბეჭდილებები და ახალ გაცვითილში ოთხები და ხუთები მიუღლიათ.

ერთმა მოსწავლემ, ბათუნა გელოვანმა ასეთი ბარათი დაუტოვა მასწავლებელს სკოლის დამთავრებისას:

„თქვენ ისეთი ძლიერი პიროვნება ხართ, რომ ჩვენდაუნებურად, სკოლაში თუ სახლში გვაფიქრებინებთ თქვენზე — რა გავახარებთ და რა დაგაღონებთ. რა გესიამოვნებათ და რა გეწყინებათ. თქვენ უთქმელად გვაკეთებინებთ ჩვენი ყველა ცქცივის ანაღოს და უთქმელადაც ვიცით განაჩენი, ობიექტური და მიუყვარებელი. ჩვენ ვიცით, რომ ყველანი ერთნაირად საყვარელი ვართ თქვენთვის. თქვენ გაასულიერეთ ჩვენი სკოლა, საირმის გორაკზე შემომდგარი“.

მასწავლებელი კი, რომელმაც თავისთვის შემოინახა აღწრილთა ბავშვობა, მონატრებისას მათ ხმებს ისმენს, სახეებს უცქერის, ათვალიერებს ნახატებს, ჩანაწერებს, ფურცლებზე დარჩენილ სტრიქონებს ჩასჩერებია და ამ დროს მისთვის უკან ბრუნდება გარბენილი წლები. ჭეშმარიტი მასწავლებლისთვის წლები მიდის და ისეც უკან ბრუნდება. უცბად იღება კარი, წახსლები შემოდიან ცალ-ცალკე, მორიდებით სხდებიან თავიანთ ადგილებზე, მისჩერებიან თვალბში და იცდიან, როდის დაიწყება „მოგზაურობა“ ალთმულ მხარეში.

მოგზაურობა

ქ. თბილისი... მოსკოვის პროსპექტი... 33-ე და 35-ე კორპუსებს შორის მდებარე ეზო ნამდვილი წალკოტია, ამ მშვენიერების ავტორი გახლავთ ელენე ყაჭიშვილი. იგი იქვე ცხოვრობს — მიუღულ და ორი შვილ-ჰყავს, ყველანი საავიაციო ქარხანაში მუშაობენ.

ეზოში ბავშვებისა და მოზარდების სიმრავლემ ქალბატონ ელენეს კეთილი სურვილი აღუძრა: თონი და ბარი მოიმარჯვა, ნერგები და ჩითილები გაფხვიერებულ მიწაში სიმედოდ დააბინავა და თანდათან ეზო მწვანე სამოსელში გახვია.

ქალბატონ ელენეს შრომას ფუჭად არ ჩაუვლია. პირველად ნორჩი დამმარეები მოეცლინენ ქომაგად, მხარში ამოუდგნენ „დეიდა“ ელენეს, ისწავლეს ხეების, ბუჩქების, ყვავილების დარგვა. იზრდებოდნენ პატარები და მათი დარგული ხე-ბუჩქებიც იზრდებოდა.

ლენა დეიდას თავისებური „სკოლა“ აქვს შექმნილი, მასში 60 ბავშვია. ბავშვებმა ამ სკოლას „შრომის ბაღი“ უწოდეს. ბედნიერები არიან ამ ეზოს ბავშვები, ფეხს აიდგამენ თუ არა. მაშინვე იწყება მათი კავ-

შირი ბუნებასთან. უვლიან და ელო-
ლაკებიან თითოეულ ყვავილს.
„სკოლაში“ შემოქმედებითი ატმოს-
ფერია, სულ პატარები პლასტილი-
ნით ძერწავენ, დეიდა ლენასთან ერთ-
თად მოგრაოვლი ვიარჩებისაგან ნა-
ირ-ნარი სათამაშოებს ამზადებენ.

პატივცემულ ელენეს არც სპორ-
ტის მოყვარულები ჰყავს დღევანე-
ბული. ფეხბურთის, კალათბურთის
მოედნები საფეხდაფეხოდ შემორა-
ვა მოზარდებთან ერთად, მასალით
კი საავიაციო ქარხნის ხელმძღვანე-
ლობამ გაუმართა ხელი. შექმნა ჭად-
რაკის, შაშის წრებები, სადაც მოზარ-
დები საეგლდაგულოდ ეჯიბრებიან
ერთმანეთს. დეიდა ლენამ ხისა და
პეშხის ქვის დამუშავებაც ასწავლა
ბავშვებს. გამხმარი ხის ტოტები,
ფეხები. ნაფის ვირჩები პატარების
გამარჯ ხელეგმა ნიანგებად, ჩიტე-
ბად, ირმებად, ვედებად, თოჯინებად
აქცია.

შინმოსვლელობა კუთხეც მოაწყ-
ვეს, რისთვისაც გამოიწვარი ქვანახ-
შირის ნარჩენების მსხვილფორიანი
ქვა გამოიყენეს, საიდანაც წყალი
წვეთ-წვეთად ეცემა მოჭიქულ აუზს.
„მეტრალ მთიდან“ გადმოსული
წყლის წვეთები ომში დაღუპულთათ-
ვის დაღვრილ დედის, დის, მეუღლის
ტრემლის სიმბოლოდ არის მიჩნეუ-
ლი.

ბავშვები არქიტექტურითაც არიან
დაინტერესებულნი, მშვენიერია ბა-
ლახით ამწვანებულ მინდორში ჩადგ-
მული მათ მიერ დამზადებული ხის
სახლები. მნახველი მას სოფლის და-
სახლებად აღიქვამს. აქვე მოგიყვებ-
ნიან მოზარდები იმის შესახებ, რომ
საქართველოში ბევრი ძველი სოფე-
ლი აღარ არსებობსო და თვითვე გა-
მოაქეთ დასკვნები: ასეთ ლამაზ სო-
ფელში სიცოცხლე უნდა გრძელდებო-
დესო...

აქვეა წყარო, ესეც ბავშვების ნა-
ხელავია. მისთვის „დევის წყარო“
შეთურქმევიათ.

ეზოში ბავშვები დღენამდგ ფულ-
ფუსებენ, რწყავენ, უვლიან და თავს
დასტრიალებენ თავიანთი ხელით
გახარებულ ბუნების ამ ტურფა ქმნი-
ლებებზე. ვარდნ თუ მიხაკი, იორდა-
სალამი და გვირილა, ფურისულა და
ციხთვალა. იები, ნარჯიხები, შრო-
შანები. რომელი ერთი უნდა ჩამოე-

თვალოთ. მადლობისა და დაფაც-
ვის ღირსია პატივცემული ელენე —
სილამაზის მსახური, სიკეთით სავსე
გულით რომ დადის ამ ქვეყანაზე.

— „ბავშვობიდანვე მიყვარდა პა-
ტარები და ყვავილები. პედაგოგო-
ბაზე ვფიქრობდი, ფიჭვი ოცნებად
დამრჩა. უბრალო პროფესიის ადამ-
იანი გახლავართ, მაგრამ ბუნებამ
მიშველა, საოცრად მიყვარს თითოე-
ული ხე, ბუჩქი, ყვავილი. არა მარ-
ტო მყავოფილი, ბედნიერი ვარ, რომ
60 შვილობილთან ერთად ბუნების
ვეფერები. „შრომის ბაღში“ რამდენ-
იმე სახის კურნალი მაქვს, რომლებ-
შიც აღნიშნულია როგორც წრებები
მუშაობის, ასევე შობაბუნების
შესახებ. ამას არაფერ მაგალებს, იგი
ჩემთვის მინდა, თანაც ბავშვების წა-
ხალისების ერთ-ერთ ფორმადაც მი-
მჩანია! — გვიამბობს იგი.

დაიას! შობაბუნების ქურ-
ნალში დედები, მამები, უფროსი და-
ძმანი, ბებიები, ბბბები გულწრფელ
მადლობას უხდიან ქალბატონ ელე-
ნეს იმისათვის, რომ მათი ბავშვები
საიმედო ადამიანის ხელშია.

მეორე ქურნალში კი სხვადასხვა
წრებში ჩაბმულ მოზარდთა სიები
და შევიბრებაში გამარჯვებულთა
გვარებია აღნუსხული.

ქალბატონ ელენეს ბავშვებთან
მუშაობის არავითარი სახელმძღვა-
ნელი არ გააჩნია, არც დებულებით
ხელმძღვანელობს, არც სპეციალუ-
რი კურსები გაუვლია და არც პე-
დაგოგურ თათბირებში ლებულობს
მონაწილეობას. სამაგიეროდ, მას
აქვს დიდი ნიჭი ბავშვების სიყვარუ-
ლისა, სილამაზის შეგრძნების უნა-
რი, სიკეთის ქმნის ძალა.

ჩვენი ქალაქის ეზოებში ბევრია
გემოვნებით მოწყობილი ბაღ-სკვე-
რები, რომლებსაც სათუთად უვლი-
ან, მაგრამ ელენე ყაჭიშვილის მიერ
შექმნილი ბაღ-სკვერები განსხვავე-
ბულია. დაიას! აქ ერთი ოჯახი კი არ
არის მესაუბრე ამ ყვავილებსა და
ზღაპრული სანახაობისა, არამედ
ეზოს ყველა ბავშვი.

პატივცემულ ელენეს ამაყად შე-
უძლია თქვას, რომ მან შექმნა აღზ-
რდის, სიკეთის კერა სიცხოვრებელ
ადგილთან და წარმატებით გადაწყ-
ვიტა თავისუფალი დროის ორგანი-
ზაცია, რასაც ვერ დაიტრიალებს
ვერცერთი პედაგოგ-ორგანიზატო-
რი, რომელიც სახელმწიფო სამსა-
ხურშია და ყოველთვის ურად გასამრ-
ჯელის იღებს.

გვიმოხარება ასეთი ადამიანები!

თამარ ფიცხვერია,

რესპუბლიკის დამსახურებული იურისტი.

საქართველოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

მანათილებლის სისტემა

რესპუბლიკის პროფესიულ-ტექნიკური განათლების სისტემის წვლილი მაღალკვალიფიციურ მუშა-სპეციალისტთა აღზრდაში საგრძნობი და თვალსაჩინოა, მაგრამ, ვინაიდან „მოპოვებული“ მაინც განვლილს, უკვე შექმნილს ნიშნავს, ამიტომ გაცილებით საინტერესოა, როგორ იღვწიან სისტემის მუშაკები სკკპ XXVII ყრილობის, სკკპ ცენტრალური კომიტეტის იანვრისა და ივნისის (1987 წელი) პლენუმების გადაწვეტილებებით, სკოლის რეფორმის მოთხოვნათა განხორციელებისათვის, რა პრობლემები დგას მათს წინაშე, როგორც ცდილობენ ისინი მათს გადაჭრას. სწორედ ამ საკითგების ირგვლივ ვესაუბრეთ საქართველოს სსრ პროფესიულ-ტექნიკური განათლების სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარეს ნელი გურგინიძეს.

— ქალბატონო ნელი, რესპუბლიკაში ახლა ძნელად მოიძებნება სახალხო მეურნეობის ისეთი დარგი, რომლისთვისაც პროფესიულ-ტექნიკური განათლების სისტემა არ ამზადდებენ კადრებს. ეს, თავისთავად, საქმიო მოპოვებულ შუარდ ავტორიტეტზე მითითებებს, მაგრამ, ალბათ, ამდენი სხვადასხვა პროფილის სპეციალისტის აღზრდა დიდი სირთულეებსაც გიქმნით.

— მართლაც ასეა, ამჟამად ჩვენ 31 — საკავშირო, 5 — საკავშირო-რესპუბლიკურ, 33 რესპუბლიკურ სამინისტროსა და 176 გაერთიანებასა და ორგანიზაციას ვუზრდით კადრებს. მაგრამ სირთულეებს „დამკვეთთა“ სიუხვე კი არ გვიქმნის, არამედ პროფესიათა ხელოვნური, ყოვლად გაუმართლებელი დამუშავებაც. დავაკონკრეტებ: იყო დრო, როცა პროფესიათა რიცხვის ზრდა წინსვლად ითვლებოდა და ნაკლებად ვინტერესდებოდა იმით, სინამდვილეში რით მიიღწეოდა იგი და ვის ვარქმევდით მაღალკვალიფიციურ მუშას. რაოდენობრიობის ასეთმა „სისეფრულმა“ კი იქამდე მიგვიყვანა, რომ მთლიან საწარმოო პროცესს, რომელსაც ერთი სპეციალისტიც საუცხოოდ გაუმძღვებოდა, უსაშველოდ ვიანჭვრებდით, ვითომდა კომპიუტერულ სისტემას! ექმნიდით და მოსწავლეს მხოლოდ ფეს-საემლოს, ტანსაცმლის რომიმე ერთი დეკალიმ შეეკრვას ან დამზადებას, მანქანური წველის ცალკეულ ობიექტის ან ლითონის მხოლოდ ჭრით დამუშავებას ვასწავლიდით. შედეგად ვიღებდით ვიწრო ობიექტის შესრულებელს და არა ფართო პროფილის კვალიფიციურ მუშას. ისიც ნორმალურად მიგვაჩნდა, რომ ზშირად, ერთი სასწავლებელში აუცილებელი სასწავლო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გარეშე 12-15 პროფესია ისწავლებოდა.

— დრო შეიცვალა — პარტიის მიერ დახატული გარდაქმნის, დაქარბების სტრატეგიული ურთი ახალ ამოცანებს გვისახავს.

ამიტომ საინტერესოა რა მუშაობას ატარებს რესპუბლიკის პროფესიულ-ტექნიკური განათლების სახელმწიფო კომიტეტი წარმოებაში მიმდინარე რეფორმაციური გარდაქმნების შესაფერისი კადრების მოსამზადებლად.

— მოკლედ რომ ვთქვათ, ახლა უკუპროცესი — პროფესიათა გამსვილება მიმდინარეობს, თანამედროვე წარმოების ფართო პროფილის მაღალკვალიფიციური მუშა-სპეციალისტები სჭირდება და ჩვენც აქვთენ წარგმარათვით მუშაობას. ანალოზმა ცხადყო, რომ საამისოდ სამი ურთიერთდაკავშირებული აუცილებელი პრობლემა შესასრულებელი: თეორიული და მატერიალურ-ტექნიკური ბაზების შექმნა-გაუმჯობესება, სასწავლო რეგიმის რაციონალიზაცია და კადრები, სასწავლო რეგიმის რაციონალიზაციით დაიწყოთ. მიმდინარეობს მუშაობა პროფესიათა დიდი ნაწილისათვის გათვალისწინებული სასწავლო გეგმებისა და პროგრამების განტვირთვისთვის მეთორხარისხოვანი, დუბლირებული მასალებისათვის, აგრეთვე ახალი პროგრამების შექმნისა და პრობაციისათვის. სსრ კავშირის პროფესიულ-ტექნიკური განათლების სისტემაში 1700-მდე პროფესია ისწავლება, სპეციალურ საგნებში კი სულ 300 დასახელების სახელმძღვანელო გვაქვს. ახალი სახელმძღვანელოების შექმნა ჩვენი მოვალეობაა. მაგრამ ეს პროცესი ძალიან ნელა ხორციელდება. თუ ამას დავუმატებთ გამოცემის სიფრთხილებაც, ცხადი უხდება, რომ სწავლების თორმართი ბაზის უზრუნველყოფა ამჟამად ძალიან გვიწინდებს და მისი მოგარებისათვის დიდი მუშაობა მოგველით.

მართალია, ბევრი რამ გავითდა და კეთდება კიდევ სასწავლებლების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზების გასაუმჯობესებლად, მაგრამ 60 სასწავლებელს არა აქვს სასწავლო სახელოსნოები, სასწავლებლების სისტემის ნახევარი სათაბლოდ არაა

ნელი გურგინიძე

რეალობა და პირსპექტივი

აღწერილი მოწყობილობა-დანადგარებისა და სწავლების ტექნიკური საშუალებებით. ეს, უპირველესად, საბაზო საწარმოთა „დამსახურებაა“. სასწავლებლების ახალი კომპლექსების მშენებლობაც უნდა დაიწყოს. დაბალია ამწებულ ნაგებობათა ხარისხი.

სკკ ცენტრალური კომიტეტის იანვრის პლენუმმა შეიძინა დოკუმენტი გარდაქმნის, დაჩქარების პარტიის საცდელი პოლიტიკის ეს ბუნებრივია — პარტიის მიზანდასახულობანი კონკრეტულმა პიროვნებებმა, სათანადოდ მოზადებულმა კადრებმა უნდა განახორციელონ. ჩვენს სისტემაში, თუ შეიძლება ასე თქვათ, აღზრდის ორ ფორტო გვაქვს: მომავალ სექციონისტებს ვამზადებთ და იმათვისაც გვაქვს შემუშავებული კვალიფიკაციის ამაღლების, გადამზადების მწუხრი სისტემა, ვინც მათ აუფლებს პროფესიებს. მაგრამ, საშუალოდ საბაზო საწარმოები იშვიათად გვაჯანაინ პრაქტიკული მუშაობის გამოცდილების მექნე კარებს.

— რა თქმა უნდა, ერთ ვრცელ საუბარშიც არ მიხერხდება ყველა, თუდაც მნიშვნელოვანი პრობლემის დაწვრილებითა გაანალიზება, მაგრამ ძნელი მისახვედრი არ არის იხიც, რაზეც პარდაირ არ თქმულა — თითქოსდა, ერთგვარ წრე იკრება: ის, ვინც თავის მომავალ შეხებზეც არ ზრუნავს, ანუ სასწავლებელს არ ესმარება მატრიულ-ტექნიკური ბაზის განვითარებაში, არც მასთან პრაქტიკულ მისულ მოსწავლეებს შეუძენს საჭირო პირობებს და კურსდამთავრებულებსაც გულცივად შეხვდება. აქედან მომდინარეობს მოსწავლეთა დაბალი პროფესიული მოზადების დონე და საზოგადოებადგობად მათი დენადობა. საბოლოოდ კი, ყოველდღეურ მტკიცეულად მოქმედებს ახალგაზრდობის პროფესიულ ორიენტაციაზე, მაგრამ მოსწავლეთა ზოგადგანამაზადებელი მოზადებაშიც ხომ ყველაფერი არაა რიცხი!

— ძირითადი სწორია, მაგრამ პარტი საბაზო საწარმოთა დანაშაულებამ უმარტებულად იტყობა. ჩვენს სისტემაში ბევრნაშვდელად მცოდნე, მონდომებულ, ნიკატარ ოსტატ-პედაგოგები ერთად ისეთებაც არიან, მარტო მოვალეობის მოხდის მიზნით რაიმე დიდინ სამსახურში და კვალიფიკაციითაც ვერ უბასუებენ თანამდროვე მოთხოვნებს. ისეთი საწარმოო სწავლებლის ოსტატები გვიჩვენება, რომელთაც პედაგოგთაც ეტყებათ შესწავლა და წარმოების პრაქტიკული ცოდნაც ეტყებათ. რაც შეეხება ზოგადგანამაზადებელი

მოზადების, თუ სათქმელს ბოლომდე ვიტყვით, პრობლემა ასე ჩამოკალიბდება: მოუხვედა იმისა, რომ ბოლო ხანს, სისტემის ავტორიტეტის განუტრულ ზრდასთან ერთად, სასწავლებლებში მოსწავლეთა ბევრად უფრო მოზადებული კონტინენტები მოიღოს, მიინც მრავალადა ისეთი, რომელთაც რიგიანად წერათ-თხვავც არ იცის, რა ქნას პედაგოგმა? კლასიკოსთა შემოქმედება, ჭიმის, ფილოსოფი კანონები, მათემატიკური ფორმულები შესწავლის მან (ან კი, რაგორ შეასწავლოს) თუ სფფთა წერით, ასოების სწავლებით დაწყოს?!

— თუმცა, ყველა სასწავლებლს ჭრეკერობით არა აქვს საკმაოდ გამართლ სასწავლო სახელმწიფო, მაგრამ ის, რაც აქვს, მიინც მძაფრ პოტენციალს ქნის საინსოლო, რომ მოსწავლეები არა მარტო არჩულ მუშრო სპეციალობებს დაეფუფონ, არამედ აქედანვე ჩაენან საზოგადოებრივად სასარგებლო მწარმოებელურ შრომაში, საბაზო საწარმოთა დაყვითით რთული პროდუქცია დაამზადონ და ამით მათ მუშაველი გამოთავისუფლონ უფრო სასწრაფო, მნიშვნელოვანი სამუშაოსთვის. საინტერესობა, რა არის საჭირო, რომ ამაგვარი შრომა მასობრივად გახდეს, რა საშუალებებს ფლობს საამისოდ სისტემა?

— უპირველესად, შრომის სწორი ორგანიზაცია, ახლებური მართვა, ვარდაქმნის, დაჩქარების, მეცნიერულ-ტექნიკური რევიუციის შესატყვისი ხერხების გამოანზავა და არსებული რეზერვების სრული ამოქმედება საჭირო. სწორედ ამ საკითხებზე გამახვილდა ყურადღება სკკ ცენტრალური კომიტეტის იენისის (1987 წელი) პლენუმზე და სასწავლებლების ხელმძღვანელებმა, არსებულ გამოცდილებებზე დაყრდნობითა და ახლებური ვითარების გათვალისწინებით, ის უნდა წარმართონ მუშაობა, რომ ყოველმა მოსწავლემ დინამიკის თავისი შრომის შედეგი, დარწმუნდეს, რომ მისი გარკვეული შექმნილი პროდუქტის მიმდევრად სჭირდება სამშრომლო, მით უფრო, რომ არის საშუალება მოსწავლეები ავაციდონოთ მონოტონურ, ერთფეროვან შრომას. მართვის სისტემის სწორად ორგანიზებისას ისინი არა მარტო რომელიმე, თუნდაც რთული დატვირთვას, ამ მისი ერთი ნაწილის დამზადება შესწავლიან, არამედ მიულ საწარმოო პროცესსაც და საბოლოოდ მივიღებთ იმას, რისთვისაც ისე ვიღვეწით — ფართო პროფილის მუშა-სპეციალისტს.

— ალბათ, პროფესიულ-ტექნიკური განათლების სისტემის მუშავს ხსენებულ უფრო მტად უნდა ჰქონდეს განვითარებელი „დროის შეგრძობის“, გნებათ, იმისი წინ გადასწრების უნარი.

— გეთანხმებით. ჩვენ არა მარტო თანამედროვეობის მაჩვენებლებს უნდა ავყუროთ ფეხი, არამედ კადრებიც ე. წ. „სამომავლო მზარეთაც“, საბაზო მეურნეობის ამ თუ იმ დარგის განვითარების პერსპექტივების გათვალისწინებითაც უნდა მოკანაზდოთ. სწორედ ამიტომაც, რომ მარტო ამ ზეფულედში სისტემაში თანამედროვე პროფესიონის 900 მუშა-სპეციალისტს აღიზრდება. ბალაერი ჩაყრილია — უკვე 10 სასწავლებელი ამზადებს ელექტრონულ-გამომთვლელი მანქანებისა და რიცხვული პროგრამული მართვის ჩარხების ოპერატორებს, ავტომატური ხაზებისა და ავრეგატულ, პროგრამული მართვის ჩარხებისა და მანქანობრივების გამმართებებს. მეტიც — მეცნიერთა დამმარებით მოსწავლეთა საკონსტრუქტორო ბიუროებში შეიქმნა საწარმოო რობოტები და პროგრამული მართვის ჩარხები...

— ეს თემა ძალზე აქტუალურია. სკკ XVII ყროლობა ხაზგანთი მოიხივავ მეცნიერთა სასწავლებლებსავე შემოზრუნება, ხოლო სკოლის რეფორმაც კი მოსწავლეთა საყოველთაო კომპიუტრული წიკვნიერების საკითხი დააენს. ვიხივთ, უფრო დაწვრილებითი მდგომარეობის სისტემის ურთიერთობაზე რესპუბლიკის მეცნიერებათა აკადემიისთან და იმის თამაზაც, თუ რა კითხვა საინსოლო, რომ ახლო მომავალში ყოველმა მოსწავლემ უნდა ამოიწარმოოს მინარტოვანი გამოთვლითი ტექნიკის.

— მოკლედ მხოლოდ ჩვენს „კომპიუტერულ“ ურთიერთობაზე მიგითხრობთ: თბლისში სასწავლებლო უნივერსიტეტის შესაბამის კათედრაზე გადაზადდნენ ის პედაგოგები, ვისაც ახლი საგანი — ინფორმაციისა და გამოთვლითი ტექნიკის საფუძვლები უნდა ესწავლებინათ. კიბერნიტიკისა და მართვის პრობლემების ორგანიზაციის ინსტრუქტის ბაზაზე მოსწავლეთათვის გაკვეთილებიც ტრადიციულად, გამოთვლითი მათემატიკის ინსტრუქტის ჩამოყალიბებულა ახალგაზრდა პროგრამისტთა სკოლაც, სადაც სისტემის მოსწავლეები გასწავლებულად იტყულებინან ინფორმაციისა და გამოთვლითი ტექნიკის საფუძვლებს. სემეცნიერო დაწესებულებებმა სასწავლებლებს შეეძინეს ელექტრონულ-გამომთ-

ველი მანქანები და მიკროკალკულატორები, დაეგმარნენ მათთან მუშაობის უნარ-ჩვევების გამომუშავებაში...

მაგრამ მოსწავლეთა საყოველთაო კომპიუტერული წიგნიერების განხორციელებისათვის უმთავრესი მაინც საჭირო სასწავლო-მეტრიკული ბაზის შექმნაა. ამ მხრივ არსებული მდგომარეობა არადაკმაყოფილებელია — სულ რამდენიმე სასწავლებელს აქვს ელექტრონულ-გამომოვლელი მანქანა. პროგრამული მიკროკალკულატორებით მოსწავლეთა მხოლოდ რვა პროცენტი უზრუნველყოფილი. ამ პრობლემის გადასაჭრელად გამოთვლითი ტექნიკის სასწავლებელთა შორის კაბინეტების შექმნაა საჭირო. ასეთი კაბინეტები უკვე წლებს დამონტაჟებდა თბილისში, ქუთაისსა და ბათუმში.

— ვინაიდან ჩვენი საუბარი ახალი სასწავლო წლის კვირამდე გაიმართა, კარგი იქნება, თუ ზოგადად გავტყობოთ, რით იყო განვლილი სასწავლო წელი გამორჩეული, რა გაეთდა ამ ერთ წელიწადში ზემოდახებლებული პრობლემების გადასაჭრელად და რას გვპირდება ახალი სასწავლო წელი?

— უფრო გაფართოვდა სასწავლებლების ქსელი, განმტკიცდა მათი სასწავლო მეთოდოლოგია-ტექნიკური ბაზები; სახელისწილები და კაბინეტ-ლაბორატორიები თანადროულად ჩარბ-დანადგარებით, თვალსაჩინოებითა და სწავლების ტექნიკური საშუალებებით შეიქმნა. გამორჩეული კი ეს წელი იმითაც იყო, რომ სამეურნეო ანგარიშზე გადასვლა დაიწყო, ვეარაუდობთ თბილისში ახალგაზრდული მღაზიის — „პრესტიჟის“ გახსნას, სადაც მცირე პერიოდებზე მოსახლეობის მოთხოვნათა გათვალისწინებით სასწავლებლებში მოსწავლეთა მიერ დამზადებული სხვადასხვა სახის პროდუქცია გაიყიდება.

ახალი სასწავლო წლის ამოცანები კი ერთგვარ ხანია, რაც კონკრეტულ გეგმა-ვალდებულებებზე ჩამოყალიბდა და მათს შესრულებაზე ყველანი ვაგებთ პასუხს — თავმჯდომარედან ოსტატისა და პედაგოგამდე.

— ვინაიდან თქვენთან საუბარი ერთნაღმა „საკართველოს კალმა“ დამიკეთია, იქნებ ახლა მაინც მივცეთ საუბარს ფურნალის „ქირითადი პროფილის“ შესახებ რისი მამართლებია. ვიცი, რომ თქვენი სასწავლებლებში ბევრი გოგონა სწავლობს, ზოგი ხასწავლებელი თითქმის

მთლიანად ცაკობრობის უფეთხი ნახვრით არის დეკომპლექტირული და, ვინაიდან, იხინი მომავალი დიხახლხისები, ოქახის დედები არიან, აღბათ, სასწავლებლებმა მათი საოქახო ცხოვრებისათვის მოსამზადებლად უნდა იზრუნონ.

— ზრუნავენ კიდევ, მაგრამ ვიდრე უნულად ამ კითხვებზე ვიპასუხებთ, აღვნიშნავ, რომ ფურნალის პროფილს ადრევე ვიცავდით — ყველაფერი, რაც ითქვა, ერთნაირად ეხება გოგონებსაც და ვაჟებსაც. უფრო „ვიწროდ“ კი — სასწავლებლებში გოგონები შეორად სპეციალობებსაც ეუფლებიან. სწავლობენ ჭრა-კერვას, ქარგვას, კულინარიას, კოსმეტიკას, მათი საოქახო ცხოვრებისათვის მომზადების საუკეთესო საშუალებაა ახალი საგანი — „საოქახო ცხოვრების ეთიკა და ფსიქოლოგია“. ისე კი, სულ უფრო და უფრო იშლება ზღვირი მამაკაცურ და ქალურ პროფესიების შორის და ჩვენი სასწავლებლებში ხშირად ნახავთ ხარტ, ზენიკალ, მშენებელ, კოსპურა ამწის მემანქანე, მექანიზატორ გოგონებს...

საუბარი მიჰყავდა
კოტე სარალიძეს.

ლემილა და დინი

მინიატურები

იმ ზეცხუციან

ბევრნი ვეყავით და სალაპარაკო ბევრი გვემონდა. ბოლო მზის დაბნელებაზეც კი ჩამოვარდა ლაპარაკი. არ იქნა და ზუსტად არავის გაახსენდა, როდის იყო უქანაყნეა და მზის დაბნელება.

— დავს ვკითხოთ, დესა! — წამოიძახა მარგომ.

— ჰო, ჰო, მავს ისეთი მეხსიერება აქვს, წელი კი არა, დღეც გაახსენდება და საათიც! — თითქმის ერთნაზად შესძახეს ლენამ და ელიკომ.

ყველა მე მომიბრუნდა.
— ეს ცხრა წლის წინ იყო, 30 ივნისს, 5 საათზე —

ვთქვი და ვიგარმენი როგორ გავწითლდი...

— საკვირველი ქალი ხარ, იცი? როგორ დაგამახსოვრდა?

— თქვენ კი არ დაგამახსოვრდებოდათ? აბა, ყურის მივღეთ:

— იმ დღეს დიდი და პატარა ყველა ზღვის სანაპიროსკენ მიიჩქარდა. ჩვენ რომ ტიტიტივასთან მივედით, კაპარა უცვლელ ხალხით იყო სასვე. უფურცა მსუბუქად დაგაშავა გემბანზე და მერე მე შემავალა მზით გარუჯული ხელები. ერთხანს ყველა ჩვენ მოგვაჩერდა. მე ეს მანიცდამანიც არ გამეკვირვებია — მიჩვეული ვიყავი. სადაც არ უნდა ვამოჩენილიყავით, ქალები (უმეტესად მოვარაკები) თვალს არ ამორებდნენ უფურცას. მკლავში ხელი ჩავავლე და აბეზარების ცნობისმოყვარე თვალებს მისი ზურგი შევაგებე. იგი მიხვდა, გაეღიმა, და ახლა თავად მიმბარუნა ზღვისკენ.

— დეა, დღეს რაღაც განსაუთრებთი ლამაზია ზღვა, არა? — და ვიღერ რაემს უკუპასუხებდი, თვითონვე დაუმატა:

— დღეს ყველაფერი სხვანაირია თითქოს...

ჩემივე თხზვით უფურცა კარგა მოსოვრებით ცურობდა. ერთი მობანავე ქალის დაუფარავ იერიშებს იმითა იგერიებდა, რომ მაღიამალ ჩემსკენ იხედებოდა და რაღაცას მანიშნებდა. მერე ზღვიდან ამოვიდა და ჩემს გვერდით ფენხორთხმით დაჭდა. კარგა ხანს ჩუმად ვიყავით და ცის დასაღერის გავყურებდით.

მზე უღროდ და უჩვეულოდ ჩავიდა. ირგვლივ რაღაც უსაბოგო სიბნელე ჩამოწვა.

ყველამ შავი შინა მოიპარჯვა და უცებ ისეთი გნისი დადგა, როგორიც მხოლოდ იმ ადგილებში იცის ზოლ-ში, სადაც ქალები სჭარბობენ.

არასოდეს შენახა შვის დახეობა და მეც დიდო ცნობისმოყვარეობით ვიციტირებდი შავ შინაში. რაღოდღე უფურცაგა გავხედე. საოცრად ლამაზ შავ სათვალევებს გამეტებით აცოდელობდა ხელებში და ისე მიყურებდა, თითქოს დღეს პირველად მხედავდა.

— მე რას მომიჩერებინარ, ბებო, მზეს შეხედე, მზეს!

— აბაიბე, მზეს რაოდ ვაქნე, დეა! — მოხეჯურად მოუტანა უფურცამ, რაც აღუღვების დროს სჩვიდა მხოლოდ. — ჩემი მზეც შენა ხარ და ჩემი სამზოცი!

ეს იყო მისი პირველი აღსარება ორი წლის განმავლობაში...

იმ დღიდან, იმ ზაფხულის დღიდან დაიწყო ჩვენი დიდი სიყვარულის გაზაფხული...

მას შემდეგ ერთად ვეწვიეთ ჩვენი ცხოვრების უფლო ქაპანს.

თქვენ კი არ დაგამახსოვრდებოდათ ასეთი დღე?

როდი, მისვლის უმაღლ დამირეკავდი ხოლმე. სამსახურში ყველაზე დიდი იმიტიმ ცეცხლდებოდი, ოთახში შესვლისთანავე ტელეფონის ზარი გაისმოდა, და ეს უსათულო შენი ყვივა.

ახლა კი, ახლა მე „მიტოვებული ქალი“ მქვია (გახსოვს, ბალახის ეს დიდებული მოთხრობა?) პო, მიტოვებული მკვია, უდანაშაულოდ, განუსჯელად, დაუნდობლად მიტოვებული, და მაინც ბედნიერი, რადგან შექმლი შენი დაიწყოება.

შენ იცი, დიდი ფეთისმოსავი არა ვარ. ამ ბოლო დროს კი დნების მხოლოდ ამას შევთხოვი — მოეცა ჩემთვის ისეთი ძალა, შენს დაიწყებას რომ შემაძლებინებდა... და მისმინა! აღარ მახსოვხარ, გესმის? აღარ მაგონდები!

მერედა რა, თუ ამას წინათ დიდ პალმას რომ ჩავუჯარე, წუთით, მხოლოდ წუთით შევჩერდი და ისე ნათლად, ისე ცხადად დაგინახე ზეზე ზურგმიყრდნობილი... მაგრამ ეს იყო წუთით, მერე კი გაქრა, გაუჩინარდა ეს წაიგირი მოლანდებია...

მერედა რა, თუ ჩემი სახლის წინ ვილაყვები იდგენ და ერთს, შენსავეთ მალაღსა და ბუმბუტბანირს სულ შენი ხმა ჰქონდა და შენიც სიცილი... მერე რა, თუ შენულები მომიკვება და კინაბოდ წაიქვითე...

მერედა რა, დღეს დილით ავტობუსში ჩემს პირდაპირ მჯდომი მამაკაცი შენ თუ გამსგავსე? მის თემესაც შენსავეთ მხოლოდ ერთად გასდევდა ნაადრევი ქალარის თეთრი ზოლი... მერე ირგვლივ საოცარი სიბნელე ჩამოწვა და იმ უკუხეხით მხოლოდ ეს ზოლია კიაფობდა ქვეცნობიერად, ის თეთრი ზოლი...

დეა, რას ვეტყვი ბატონო ჩემო? თუ არ ვადავოდექარე, იცო, ამ წერილს მაინც გამოგვავხვნი, დასაწყისში რამდენსავე სტრიტონს უყვალოდ წავიცი, თორემ ეს რა გამოიქვამ? სულ ამოდ, სულ ტყუილად და მიფიცინა მთელი ცისქვეშეთი...

ყნდა შეპირდი

— ცოლი, ცოლი, ცოლქრობისა,
სიყვლილ მიხმობს, გენაცავდე...
ხალხური

„გენაცავდე“. ვინ იცის, რამდენჯერ მითქვამს შენთვის ეს სიტყვა ჩვენი დღემოც ბედნიერების წლებში... შენთვის განკუთვნილ სიტყვათა შორის შენც ეს მოგწონდა ყველაზე მეტად. დღემოწინავე რამდენი ენა და ეს დიდებული სიტყვა სრულყოფილად მაინც არ ითარგმნებოდა, დანაწილები იტყოდო ხშირად.

მარადიული სხვა რა არის ამ ქვეყანაზე, რომ ჩემი ბედნიერება ყოფილიყო, და მასაც ტილი ომი დაუდგა გამოიგედ — სამშობლომ გიხმო და შენც მის დასაცავად გამეძურე...

დიდი ხნის მერედა გავიგე — მტერს დადევნებულს სხვის მიწაზე მარჯო წაშობილია მუხთალი ტყუია...

მას შემდეგ მრავალი წელი გავიდა და ჩემს ბაგეთ ერთხელაც არ წამოსცდინია ეს სიტყვა, შენ რომ აგერიგავდ ვიყავარი.

ახლა ეს სიტყვაც მძულს და ჩემი თავიც; სიტყვა იმად, რომ პირუტყვიც გამოვლდა. ჩემი თავი კი იმდა, რომ ერთხელ, მხოლოდ ერთხელ და მტკირად უღვო სიყვდილიში მონაცვლდე, და მაშინაც ვერ შეგნეცავდე ნაადრევად წლებწართმელს...

ამოი ფიცია

არ ვიცი რას მივაწერ ამ ბოლო დროს დასატა-დასტად რომ მიგზავნი წერილებს. მე მხოლოდ ერთადერთხელ მოგწერე და მაშინაც მთელ ცისქვეშეთს ვიფიცედი, რომ კარგა ხანია აღარ მახსოვხარ და აღარც შენთან გატარებული ტყილ-მწარე დღეები მაგონდებამეთქი; მართლაც, რა ბედნიერებაა, რომ უშენობის ეს დღეები ისე გაილია, ერთხელაც არ გავივლა შენმა ფერქობაშია, უღვთოდ ლამაზმა სახემ... თორემ რას ჰგავდა ადრე ჩემი ცხოვრება დღენიდაც შენზე ფიქრით გათენებულ-დაღამებული? შინ იმიტიმ მივიჩქა-

„ყველანი ხეჭუჭილენ მოჭლიჭილენ“

ლ. იაკობაშვილის ფოტოები

არა მგონია შესხენებას აპიროვდეს სენტ-ექუიპერის გენიალური ნაზრები და მაინც, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში თითქოს ხელახლა აღმოვაჩინებ ხოლმე მას.

ღახ, ყველანი ბავშვობიდან მოედღივართ. ბავშვობიდან მოდიან თბილისის 122-ე აბავეშვი ბავაბლის აღსაზრდელებიც, რომელთაც ამას წინათ საბავშვო ოპერა „წითელქუდა“ წარმოადგინეს შვარცის ცნობილი ზოპარის მიხედვით. მუსიკისა და ლირეტოს ავტორია კობა შვარციშვილი (ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიის სკომაზიციო ფაკულტეტის I კურსის სტუდენტი). დამდგენელი — ნათელა პატაშვილი (მოზარდ მკურნებელთა ქართული თეატრის მსახიობი), მხატვარი — მამუკა ვიორგაძე (სამხატვრო აკადემია I კურსის სტუდენტი).

საერთოდ ბავშვობა „წითელქუდას“ გარეულ წარმოუდგენელია და ეს ზღაპრულ სამყარო ყველა ჩვენთანასაკვამოვლილი აქვს. მიუხედავად ამისა, პატარების სექტაქლს სწორედ რომ „მოულოდნელობის

ეფექტი“ გამოარჩევდა; გახსოვთ ალბათ, როგორ გვეკვროდა სუნთქვა, როცა მგელი ბებიას და წითელქუდას გადასასწავდა. აქ ისე განვითარდა მოვლენები, რომ მგელს ამის საშუალება არ მიეცა, მაგრამ თავად მგელიც ვერ გაიმეტეს სასიკვდილოდ პატარებმა და სასამართლოს განაჩენით გამოსასწორებლად ზოიპარეში დაუდგეს ბინა. სექტაქლი სწორედ მგლის შეპყრობითა და მისი გასამართლების სცენით იწყება, რის შემდეგაც წარმოდგენა რეტროსპექციის ხერხით ვითარდება. მგელი პატარებმა მეტად როგიანულურად — მამა-შვილის სახით წარმოგვიდგინეს, თანაც სასამართლოზე შვილმა ყველაფერი მამას გადააბარა და მანაც აღიარა, სასიკვდილო მე ვარ მართლაც რომ შვილად ვერ გამოზრდიხართ.

პატარების წარმოდგენა თავისებური საყმაწვილო ოპერაა საბავშვო მიუზიკლის ელემენტებით. სექტაქლში ლალი იუმორი, ფერადოვნება, ხალისიანი მუსიკა, ფანტაზია, უშუალოდ, ყმაწვილური ვატაობა მძლავრობს და მკურნებელს კარგა

ხნის წინათ უკან მოტოვებულ ბავშვობაში აბრუნებს. ნეტა განახათ, როგორი მონღოლებით ასრულებენ პატარები თავიანთ როლებს, საბავშვო არიოზებს. საილუსტრაციოდ თუნდაც წითელქუდასა („გოგონა ვარ პაწაწინა“) და მგლის („მე ვარ მგელი, რუხი შველი“) პატარებს გამოყვავთ. თანაც სვეციფიკური მომენტი გახლავთ ის, რომ საბავშვო ბაღის აღსაზრდელები მღერიან ხმებში (დუეტი, ტრიო, ანსამბლები). აღსანიშნავია, რომ ეს საბავშვო სექტაქლი პატარების აღზრდის საქმეში განსაკუთრებულ მოვლენად გვესახება. პედაგოგიური კოლექტივი ამთავივე აზიარებს ბავშვებს ხელოვნების ანბანს, მოზარდი ამთავივე ეუფლება თეატრალური პირობითობის, მუსიკალური ხელოვნების, პლასტიკის საწყისებს, და თუ რომელიმე პატარას თეატრზე ოცნება ამთავივე აედევნება, ესეც სენტ-ექუიპერის ცნობილი აზრის კიდევ ერთი დასტური იქნება, ხოლო თუ დანარჩენებს ამ ოცნების ზღა არ დაეყოლებს, ისინი რომ კარგ მკურნებლებად აღიზრდებიან, ესეც

უკვე დამატებითი ქულა აღზრდელთა აქტივში.

წარმოდგენაში საბავშვო ბაღის თითქმის ყველა ასაკობრივი ჯგუფია დაკავებული. მონაწილეობენ პირველკლასელებიც. სპექტაკლის მუსიკალური ხელმძღვანელია კომპოზიტორი მერა მეგრელიშვილი.

122-ე საბავშვო ბავა-ბაღის აღსაზრდელებს რომ სანიმუშო პირობებში აქვთ შექმნილი, ამაში თავად დარწმუნდებით, თუკი ნუცუბიძის პლატოზე ეწვევით ბაღს (ბაღს გამგე ეკა გონჯილაშვილი).

122-ე საბავშვო ბავა-ბაღი მცირე სიმპლავრის ელექტრომანქანების ტექნოლოგიის საპროექტო-საკონსტრუქტორო საჯავშორო-სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის (დირექტორი გივი მინდელი) თანამშრომელთა ბავშვებს ემსახურება. უკვე შეიდი წელია არსებობს და სწორედ რომ სახვეწეგელია. აქვე უნდა ითქვას, რომ ინსტიტუტის ხელმძღვანელობა დიდ ყურადღებას იჩენს და ყოველგვარ დახმარებას უწევს საბავშვო ბაღს. ბაღის ბაზაზე მოქმედებს მუსიკალური თეატრი (რომელსაც უკვე სამი სპექტაკლი აქვს დადგმული) საბავშვო ორესტრი თავისი დირიჟორითა და სოლისტებით, აერობიკის ჯგუფი, სპორტული სექცია, მუსიკის, რუსული და უცხო ენების (ინგლისური, ფრანგული, გერმანული) შესწავლელი ჯგუფები. გარდა ამისა, საბავშვო ბაღის რეჟიმით პატარები ეუფლებიან აგრეთვე ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლის პირველი კლასის პროგრამასაც, რაც თავისთავად ექსპერიმენტულ ხასიათს ატარებს. ამასთანავე, მუსიკალური თეატრის ჩაზით გრძელდება მუშაობა ყოფილ აღსაზრდელბთან — საშუალო სკოლის მოსწავლეებთან პროფკავშირების კულტურის სასახლეში, სადაც უკვე მზადდება კობა მეგრელიშვილის ახალი მუსიკალური წარმოდგენა „რწყილი და ქიანქველა“.

122-ე საბავშვო ბაღის მუშაობას არაერთხელ გაეცნენ სტუმრები როგორც ჩვენი ქვეყნიდან, ისე საზღვარგარეთიდანაც: გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკიდან, საფრანგეთიდან, იაპონიიდან და უკლებლივ ყველამ აღიარა იგი პატარების — როგორც ყველაზე პრივილეგირებული კლასის — ქვეშარტ საუფლოდ (რასაც ადასტურებს მათი ჩანაწერები შთაბეჭდილებათა წიგნში).

მარინე ბუჟუაზავილი,
თეატრმწოდნე.

ტამარ ტაშვაძე

მწუხარებამ მოიცვა საქართველოს მშრომელები.

გარდაიცვალა საკოლმეურნეო წარმოების ეტერანი. საქართველოს კომპარტიის სამტრდიის რაიკომის წევრი, სამტრდიის საპატო მკა-ლაქი, ქ. სამტრდიის კიკვიძის სახელობის კოლმეურნეობის გამგეობის თავმჯდომარე, 1941 წლიდან სკპ წევრი თამარ მისიელის ასული თავაძე.

თამარ თავაძე დაიბადა 1915 წელს ჩოხატაურის რაიონის სოფელ ხეთში. სამტრდიის რკინიგზის საშუალო სკოლის დამთავრებისთანავე იგი აბრეშუმის ძაფსალებ ფაბრიკაში მივიდა მონაწირობით. თამარმა დაუსწრებლად მიიღო უმაღლესი დიპლომი პირველი განათლება და ფაბრიკაში ჯერ აღმრცხველ-ტვირთვითი დეპარტამენტის, შემდეგ კი საგანგებო განყოფილების გამგედ გადაიყვანეს.

1942 წელს პარტიის რაიკომის მობილიზაციით თამარ თავაძემ ქ. სამტრდიის კოლმეურნეობა „ჯანთაილი“ გამგეობის თავმჯდომარედ დაიწყო მუშაობა. 1954 წელს თამარის რაისხობის აღმასკომის თავმჯდომარის მოადგილე და საგეგმო კომისიის თავმჯდომარე იყო. ერთი წლის შემდეგ კი ქ. სამტრდიის სახელობის კოლმეურნეობის თავმჯდომარედ აირჩიეს; და სიცოცხლის უკანასკნელ დღემდე უყვებოდა ხელმძღვანელობა ამ კოლმეურნეობას, რომელმაც მრავალჯერ გაიმარჯვა საქავშირო და რესპუბლიკურ შეჯიბრებებში.

თამარი იყო საკოლმეურნეო მშენებლობის ერთერთი უწარაინი ორგანიზატორი, ენერგოული ხელმძღვანელი.

თამარმა მთელი თავისი ცოდნა და გამოცდილება კოლმეურნეობის წინსვლასა და ძლიერებას მოახმარა. საკუთარი თავისა და თანამოსამეუბნისადმი მკაცრი მომთხოვნელობა, მინდობილი საქმისადმი დიდი პასუხისმგებლობა, სიძნელეთან დაუცხრომელი ბრძოლა, კომუნისტური პრინციპულობა და პირდაპირობა მისი პიროვნული ხასიათის დამახასიათებელი თვისებები გახლდათ. ამ თვისებებმა მას დიდი ავტორიტეტი მოუპოვა არა მარტო კოლმეურნეობაში, არამედ რაიონსა და მიუღოს რესპუბლიკაში.

თამარ თავაძე ფართო საზოგადოებრივ მოღვაწეობასაც ეწეოდა — იყო სკპ XXII ყრილობის დელეგატი, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის წევრი, საქართველოს კომპარტიის სარევიზიო კომისიის წევრი, საქართველოს სსრ მესოთე, მეექვსე და მეშვიდე მოწვევის უმაღლესი საბჭოს დელეგატი, რესპუბლიკის უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმის წევრი, კოლმეურნეთა რესპუბლიკური და საკავშირო ყრილობების დელეგატი, პარტიის სამტრდიის რაიკომისა და რაიონული საბჭოს აღმასკომის წევრი, რაიონული საბჭოს დელეგატი.

პარტიამ და სახელმწიფომ დღირსეულად დააფასა თამარის დაწინაურებული წინაშე. იგი დაჯილდოებული იყო ლენინის, ოქტომბრის რევოლუციის, შრომის წითელი დროშის, „საპატო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

თამარ თავაძე იყო ერთგული მეუღლე, მოსყვარული დედა და ბებია.

მშრომელების გულში დიდხანს დარჩება ამ შესანიშნავი ადამიანისა და მოქალაქის ხსოვნა.

ბარბანის პირველ გვირგვინ — ილია — გიგო ბაბაშვილის ნახატი. მიმოტხე — ილიას მუხატაში უკარდასი — დ. იაკოაშვილის ფოტო.

მთავარი
რედაქტორი
მარია
ბარბათაშვილი
Главный редактор
МАРИКА
БАГАТАШВИЛИ

სარედაქციო კოლეგია: ნ. ბურბანიძე, ლ. კახაბაძე (პ. შვ. მდინარი) ნ. ბაზინდავანი, ლ. ჯ. კახაბაძე, ნ. კოხტაშვილი, თ. ლაშარაშვილი, კ. ლომთაძე, ნ. შანსიანი, პ. დანიანი, თ. ხარაბიანი (მხატ. რედაქტორი), ნ. ზაზაშვილი, ლ. შვირშიანი, ნ. ჯაბახიძე.

ტექნორედაქტორი ნ. ბაბინა

საქ. კ. ცენტრალური
კომიტეტის
გამოცემლობა
Издательство
ЦК КП Грузии

შრომის წითელი დროშის ორდენისანი საქ. კ. ც. ცის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი, ლენინის ქ. № 14. ორდენის უფროსი წითელი ტიპოგრაფია ილდელტაშვილი ც. კ. ცის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი, ლენინის ქ. № 14. Адрес редакции: 380096, Тбилиси, Ленина, 14.

რედაქციის მისამართი — ლენინის ქ. № 14. ტელეფონის №№ განყოფილებები: მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის 93-25-64 ფაქტორების 93-98-50, მშრომელთა წერილებისა და მასობრივი გადაცემის რედაქტორის 93-98-58. სერთო განყოფილების 93-98-54. მურცელი 10. 87 წ. ქალაქის ზომა 60X90/3, ფიზიკური ნაბეჭდი

რედაქტორის — 99-98-71, პასუხისმგებელი მდივანი — 99-71-68, ლიტერატურისა და ხელოვნების 93-98-53, კულტურისა და ცხოველური მუშაობის 99-50-39, მხატვრული რედაქტორის — 93-98-57. ტექნიკური 4. 08. 87 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად მურცელი 3. საარტიკლო-სამომცემლო ოთახი 5.8. ტირაჟი 160.000 შვკ. 2095, უე 04879.

ქ. რუსთავის პირველი სტომატოლოგიური პოლიკლინიკის ექიმ
სტომატოლოგი დალი ხუციშვილი.

დ. იაკობაშვილის ფოტო.

6123/189

